

NA NAŠU OPOMENU

koju smo razaslali svim dužnicima odazvali su se mnogi, ali ima još uvijek veliki broj tako nesavjesnih, da se na tu opomenu nisu obazreli. Čekat ćemo ih još kratko vrijeme, a onda ćemo poduzeti protiv njih ono što nam još jedino preostaje...

ISTRA

MOŽDA STE I VI

među onima, koji nam duguju pretplatu, a nisu se odazvali na našu opomenu? Nemojte dozvoliti da i protiv Vas poduzmemo one mjere, koje kanimo poduzeti protiv krajnje nesavjesnih dužnika. Upotrebite ček, pa pošaljite bar jedan dio dužne svote.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

»ISTRA« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo i uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28. II. — Broj čekovnog računa 36.789.

Pretplata: Za cijelu godinu 50 Din; za pol godine 25 Din; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku.

KONGRES NARODNIH MANJINA

POD PREDSEDANJEM DRA JOSIPA WILFANA ODRŽAO SE U BEČU VIII GODIŠNJI SASTANAK KONGRESA MANJINA — ZNAČAJNI GOVORI DRA WILFANA I DRA BESEDNJAKA — RASPRAVLJALO SE O GENERALIZACIJI ZAŠTITE NARODNIH MANJINA, O PITANJU POSTUPKA DRUŠTVA NARODA S PRITUŽBAMA MANJINA I O ODNOSU CRKVE PRAMA MANJINAMA — INCIDENT NA KONGRESU — TALIJANSKA ŠTAMPA I BEČKI KONGRES

Dr. Josip Wilfan

I ove godine sastao se Kongres evropskih narodnih manjina, kojemu pretsjeda naš g. dr. Josip Wilfan, na višecanje. Do sada se Kongres redovito od 1925 kad je osnovan sastajao u Ženevi neposredno pred sastankom Vijeća Društva naroda, a ove godine je stari red donekle poremećen. Odlučeno je da se Kongres sastane u Beču, kongres je otvoren 29 juna u dvorani bečkog pokrajinskog sabora, a trajao je do uključivo 1. jula. Četrdeset milijuna Evropljana, pripadnika raznih narodnosti, koji nemaju sreće da žive u granicama svojih nacionalnih država, to jest pripadnika narodnih manjina u tudjim državama, poslalo je u Beč svoje predstavnike. Bio je to osmi sastanak Kongresa. Kongresu su prisustvovali najrazličitije grupe iz svih krajeva Evrope, a svaka grupa imala je jednog ili više svojih zastupnika. Našu manjinu u Italiji zastupao je pretsjednik Kongresa dr. Josip Wilfan i dr. Englebert Besednjak, a prisustvovali su od naših još i dr. Ivan Marija Čok te dr. Boris Furlan.

GRUPE I PRETSTAVNICI GRUPA NA KONGRESU.

Na VIII kongresu evropskih nacionalnih manjina su zastupane sljedeće grupe: Bugari iz Jugoslavije i Rumunjske, Nijemci iz Estonije, Letonske, Litve, Poljske, Danske, Češkoslovačke, Mađarske, Jugoslavije, Rumunije i Italije; Grci iz Italije (Dodekanez) Židovi iz Estonije, Letonske, Litve, Poljske, Češkoslovačke, Rumunjske i Bugarske; Jugosloveni: Slovenci i Hrvati iz Italije i Austrije; Litavci iz Njemačke i Poljske; Ukrajinci iz Poljske i Rumunjske; Rusi iz Estonije, Letonske, Litve, Poljske, Češkoslovačke (Prikarpatske Rusije) i Rumunjske; Slovaci iz Mađarske; Švedski iz Estonije; Češkoslovaci iz Austrije; Bjelorusi iz Poljske; Katalonci i Baski iz Španije.

Egzekutivni odbor sastoji se iz pretsjednika dra Josipa Wilfana (Jugoslaven) i odbornika: prof. dr. M. Kurtschinsky, D. Lewicka, profesor Maspons i Anglase, pretsjednik Leo Motzkin, dr. P. Schiemann, G. pl. Szüllö, generalni sekretar dr. E. Ammende.

Spanjolska grupa (Baski): dr. I. Izaurieta; Bugarska grupa Jugoslavije: prof. Dimitrov; Rumunjska: advokat T. Tošev; Njemačka grupa iz Estonije: W. Hasselblatt, barun W. Wrangel; Letonska: nar. poslanik Schiemann, profesor Stavenhagen; Litva: Kosman; Poljska: senator E. Hassbach, nar. poslanik K. Graebe, B. pl. Saenger, Neumann, Uta; Gornja Šleska: nar. poslanik Ullitz, senator dr. Pant; Danska: nar. poslanik dr. Schmidt-Wodder; Češkoslovačka: senator dr. Jesser, dr. pl. Medinger, nar. posl. dr. Peters, dr. Luschka; Mađarska: državni sekretar i. s. prof. Bleyer, šefredaktor König, dr. F. Kussbach; dr. Török, dr. Basch, dr. Rothen; Rumunjska: nar. posl. Roth, senator Muth i nar. posl. Connerth; Jugoslavija: nar. posl. dr. Kraft, senator dr. Grassl; Grčka grupa iz Italije (Dodekanez): pretsjednik dr. Zervos

Židovska grupa iz Estonije: direktor Aussenstadt; Letonska: nar. posl. Vitenberg, prof. Laserson; Poljska: nar. posl. dr. Rozmarin, Grünbaum, Rotenstreich; Češkoslovačka: dr. Margulies; Rumunjska: dr. Fischer ur. F. Jambo; Jugoslovenske grupe: Slovenačko-hrvatska grupa iz Italije: bivši nar. posl. dr. I. Wilfan i dr. E. Besed-

njak; Slovenska grupa iz Austrije: nar. posl. dr. Petek i nar. posl. Starc; Hrvatska grupa iz Austrije: nar. posl. dr. Karal.

Osim navedenih nacija zastupane su još razne grupe narodnih manjina kao: litvinske grupe u Poljskoj i Njemačkoj, ukrajinske u Poljskoj i Rumunjskoj, zatim mađarske grupe u Češkoslovačkoj i Jugosla-

viji, koje zastupaju dr. pl. Deak, dr. Streilitzki i dr. Palasthy.

Ruske se grupe dijele još na Estoniju, Litvu, Rumunjsku, Poljsku i Češkoslovačku Slovačku grupu u Mađarskoj nadzire dr. Szeberenyi, član gornje kuće, nadalje osam delegata Čehoslovaka u Austriji i konačno nar. posl. Jeremidcz za Bjelorusu u Poljskoj.

GOVOR DRA WILFANA

Kongres je otvorio govorom pretsjednik g. dr. Josip Wilfan.

Svojim govorom, koji je prenošen radiom, a trajao je skoro čitav sat, — on je značajki uvjerljivo i dokumentovano izložio problem nacionalnih manjina i dužnosti manjinskih kongresa. Govor g. Wilfana bio je neprestano prekidanim burnim aplauzima i spontanom odobravanjem prisutnih delegata i galerija na kojima su se nalazili mnogobrojni predstavnici domaće i inostrane štampe.

U prvom redu dr. Wilfan pozdravlja predstavnike manjina, koji su došli sa svih strana Evrope, da diskutiraju o važnom pitanju, zatim pozdravlja Beč, i grad u kojem se kongres po prvi put sastaje, jer se do sada redovito sastajao u Ženevi. A zatim prelazi dr. Wilfan na sam problem manjina i kaže u svom govoru, koji samo u odlomcima donosimo, između ostalog i ovo:

Državna karta Evrope stvarno je mirovnim ugovorima izmijenjena s tom namjerom da se udovolji t. zv. principu narodnosti i da prema tome svaki narod dobije svoju vlastitu državu, a svaka država da obuhvata samo jedan narod. Nije mi ovdje zadaća da utvrdim zašto ta namjera nije posve izvršena koje su zapreke i nemogućnosti prijele njeno ostvarenje. No činjenica je da malo koja država Evrope ima savršeno jednako i jedinstveno stanovništvo koje bi bilo bez svake mješavine dijelova naroda druge narodnosti, i koja bi samo jednoj narodnosti pripadala.

Činjenica je dalje da u mnogim slučajevima narodni elementi drugih narodnosti koji su državnom narodu pripojeni nisu beznačajne manjine šta više oni su dijelovi općeg stanovništva države koji se ne smiju pregledati i podcijeniti.

Dostaju li već te dvije stvari da prikažu problem evropskih narodnosti u njegovom sadašnjem stanju, problem koji je gotovo na cijelom svijetu aktuelan kao veoma važan za unutarnji život gotovo svih država? Ovim dvim činjenicama pridružuje se još i treća koja konačno prikazuje taj problem onakom kakav on jest:

sudbonosno pitanje cijele Evrope. Treća odlučna činjenica o kojoj želim govoriti je ova: Ostavimo li postrance neke posve male izuzetke, tada se ono što se iznutra posmatrano čini više ili manje kao narodna manjina kad posmatramo iz vana čini dio cijelog naroda. Ne pazeći na dio prostora gdje obitava više država ostaje ovakav narod trajno, a u duhovnom smislu skupno i nedjeljivo jedinstven, jednaka bištena živa cjelina.

Osjećaj zajednice, zajednička svijest, zajednička volja, sve to se ispoljava u nastojanju da se održi i uzgoji na vlastiti način jezik i kultura. Ovo prožima cijeli narod. Životna bujica koja struji kroz njega ne da se ugušiti niti iskoristiti nikakvim državnim granicama.

Narod osjeća svoje dijelove preko svih granica kao dijelove koji pripadaju njemu i koji su važni za cjelinu.

Narod ne može ni jedan od tih dijelova da si bez bune ili bar bez bolne reakcije pustiti oduzeti. Sjetimo li se tada još toga da narodi, te homogene mase kojim se mreža evropske državne karte vrlo teško prilagođuje, imaju u gotovo svim slučajevima svoje narodne države.

Tada je jasno da su dani svi preduvjeti za najjaču napetost internacionalne prirode na području Evrope. Da pak do te napetosti stvarno dolazi i da ona postoji, da je ona već tu i da neće prestati, nego da će se i povećati za to se pobrinula narodna intolerancija u gotovo svim državama Evrope.

Jer demon narodne intolerancije ne miruje dugo nigdje, a naročito ne tamo, gdje su slično kao za krevet Prokrustov udovi njegove žrtve predugi, to jest gdje dije-

lovi naroda sežu u unutrašnjost države druge narodnosti. Sigurno je da se ne mogu dijelovi naroda koji sežu kao narodne manjine u područje druge države od strane narodne većine prosto odsjeći sječikom.

Ali ipak čuju se glasovi da se tu i tamo preporučuju protiv narodnih manjina slične metode kao kakva neovjeka sicilijanska večera ili bartolomejska noć. No činjenica je da narodna intolerancija, pod različitim pretvaranjem i spasonosnim riječima i to uvijek tamo gdje stoji narodna većina protiv manjine, vodi do nastojanja i pokušaja da se unište narodnosti narodne manjine, iako to vlasti različitih narodnih država nesmiju učiniti. Usudimo se tad mi kao zastupnici manjina, usudimo se izgovoriti: vrlo, vrlo ih je malo koji nisu opsjednuti od demona narodne netrpeljivosti, koji ne žele da potisnu i asimiliraju narodne manjine, a propuštaju li to, izuzetno, čine to samo zato jer ih priječe nepremostive zapreke ili zato jer se tolerancijom slučajno dade postići dobar politički posao.

Moglo bi se na prstima jedne ruke izbrojiti gdje sve vlada puna tolerancija i izmjenično poštivanje.

Razmislimo samo kako je igra političkih sila ponajviše nepovoljna za manjine. Moći ćemo tako uočiti kako je nepovoljno stanje manjina u većini evropskih država. Ko želi da se o tome informira, treba da uzme samo u ruke zbirku obavještenja koju je naša kongresna organizacija izdala. Iz ovog će razabrati položaj narodnosti koje su u Kongresu zastupane. Ta će se zbirka povodom sadašnjeg kongresa popuniti novim izdanjem o uspjesima i promjenama posljednje godine. Ako se svaki od nas i ne može zbog pomanjkanja direktnog znanja poslužiti, kao zastupnik pravice za vlastitu narodnost, stvarnim materijalom koji su pridonijele ostale narodnosti, ipak ta zbirka pruža osnovicu da se općenito prosudi kako u Evropi loše stoje stvari u pitanju tolerancije. Taj se položaj sada još pogoršava.

U svim zemljama raste val šovinizma. Narodna samosvijest i isprisanje izrodilo se u otvorenu mržnju spram svega što je druge narodnosti, ne vrijedi ni jedan drugi obzir osim isključivo interesa naroda.

Čini se kao da narodima manjka pravi smisao njegove vrijednosti dok svaki od njih ne podloži i ne skrši pod sobom stranu narodnost. Bilo je područja gdje je do sada bio relativno povoljan položaj tamošnjih manjina, čak se postupak u dotičnim državama stavlja kao primjer ostalim narodnim većinama. Ali i iz njih dolaze vrlo uzbudljive vijesti o plamenu šovinističkog duha, koji udara na narodne manjine. U Evropi se širi intolerancija i šovinizam, a posljedice?

Posljedice se ne mogu ograničiti samo na unutrašnjost pojedinih država i na njihove granice. Posljedice zahvataju od narodne manjine preko cijelog naroda, kome one po svojoj narodnosti pridaju, pa tako prelaze i na samu državu.

Ovo nepovoljno stanje truje u porudžju nastavanom manjinama odnose između narodne većine i manjine, a zatim između obih država, koje su narodne države obaju naroda. Tako nastaju napetosti, koje mogu izazvati teške konflikte, pa i otvorene sukobe, osobito kad tome pridonij i ostali faktori. Posljedice su ireverzibilne, nepovjerenje, osiguranja i ogradjivanja. Narodna manjina može da iskusi još i u mirno doba svoj dio muka, ako obitava na granicama država. Te joj muke prijetu u slučaju oružanog konflikta između obje susjedne države. No time nisu ni izdaleka iscrpljene posljedice neriješenog problema narodnosti.

Jednu od ovih posljedica na koju se inače i ne pazi ja ču da dirnem, jer bi ova mogla da poprmi veliku ulogu u internacionalnim odnosima.

Najvažnije međunarodne konferencije prati već nekoliko godina zla kob. Ne može se postići sloga u najprijećim, u najvažnijim pitanjima. Nije li glavni razlog tog stanja baš u tome, što se s našim problemom krivo postupi, pa to djeluje na odnose sudjelujućih vlasti?

Ministar pretsjednik Mussolini vidi u raznolikosti evropskih naroda uzrok zbog kog se evropske države ne mogu složiti. Jer raznolikost dolta otežava sporazum. Pravi i najdublji razlog porasta raznolikosti je u tom, što postoji nasuprotna intolerancija. Ova se javlja i tamo i čini nepovoljne posljedice, gdje slikovito govoreći na polju političke sile dva naroda nisu jedan od drugog taboreni, nego od drugoga djelomice ili posvema odijeljeni.

Isključivo interno državno značenje problema narodnih manjina glavna je fikcija.

Problem je u toliko internacionalan u koliko se internacionalizirao narodno pravnim normama u korist narodnih manjina u izvjesnim evropskim državama.

No bio bi on internacionalan i onda kad ne bi bilo tog utvrdjenja.

Nisu ga ta utvrdjenja učinila internacionalnim, nego su ona sama svakako tek parcijalno i partikularno postignuće općeg evropskog internacionalneta problema.

Treba da ovdje prikažem stav kongresa evropskih manjina, prema ovom problemu. Ima različitih narodnosti, koje su zastupane na kongresima manjina. Različne su i države, kojima pripadaju pojedine grupe različitih narodnosti. Suradnjom mnogobrojnih uzroka raznih vrsta nastaje to, da su odnosi u pojedinim državama vrlo različiti, u koliko se radi o tamošnjim narodnim manjinama, pa da ni odnosi u istoj državi nisu isti za grupe različitih narodnosti. Iz ovog našeg zajedničkog nastojanja proizlazi za narodne manjine, koje su na ovom kongresu zastupane jedna dalekosežna općenitost interesa.

Saradnju li manjine koje su zaštićene narodnim pravom s manjinama, koje nisu u istoj zaštiti, razumljivo je, da će se one u zajedničkom pravu izmjenično i na taj način zaštićivati u boru za zajedničko pravo i da zaštićene manjine moraju također zatražiti opću valjanost zaštite.

Nezaštićene pak tražit će bezuvjetno primjenu i usavršenje postojećih zaštitnih utvrdjenja, barem u korist zaštićenih manjina. Na taj se način produkuje i proširuje solidarnost narodnih manjina, koja cvate na zajedničkom spoznavanju.

da imaju svi narodi pravo općeg nastojanja a sve to nastoje zajedničkim radom na kongresima manjina da postignu. Taj je rad prešao već teške kušnje. A čekaju ga još druge moguće i teže.

Svaka grupa naroda, koja je u položaju narodne manjine, a koja i svoju narodnost s ponosom svjesno i javno ispovijeda, ta pripada nama. Svi, Litvanci i Nijemci, Židovi i Ukrajinci ili bilo kako da se zovu, neka su uvjereni o našoj solidarnosti. — Svakako zajednička akcija narodnih manjina moguća je samo tada, ako ostanu na liniji, na kojoj može da suradjuje doista svaka pojedina manjina, a da se pri tom ne ogriješi o životne interese svog vlastitog naroda. Na bazi ovako stvorenoj, suradjuju već sedam godina zastupnici različitih narodnih grupa, koji pripadaju našem krugu. Rade jedinstveno.

Sumnja o mogućnosti takovog zajedničkog rada već je davno ugušena. — Sumnje koje su iz same naše sredine nastale, raspršiše se s uspjehom dosadašnjih naših kongresa.

Ustalilo se uvjerenje o koristi i potrebi naše zajednice. Harmonija i povezanosti interesa sve se jače ispoljava. Svakako zajednički rad tako različitih grupa zahtijeva mnogo sudržavanja, umjerenosti i dalekosežnog razumijevanja.

a zahtijeva i zapostavljanje svake pojedinačnosti za volju općenitosti. I baš u tom smislu nastojali smo uvijek da naše djelovanje koncentriramo na ovo općenito.

Odlučili smo, da izdamo zbirku izvještaja o položaju pojedinih grupa, kako te ne bi morale iznositi na samom kongresu. Predaleko bi vodilo, kad bismo htjeli prikazati, što su dosad kongresi, postigli, stvorili. Izvještaji sa sjednica pojedinih sastanaka izlaze u formi knjige. U izvodima delegiranih odražuje se iskustva odgovornih zastupnika narodnosti u četrnaest država Evrope. Optužbe i nastojanja mnogo milijuna ljudi, koji se nalaze u položaju narodnih manjina.

U knjizi profesora Willhelma Winklera »Priručnik evropskih narodnosti« utvrđuje se prema javnim datima, da sveukupna suma ovog dijela evropskog stanovništva manjina uključivo ovamo i Rusiju, iznosi oko 40 milijuna.

Profesor je Winkler izračunao, da narodne grupe pripuštene kongresu evropskih narodnosti broje 82 posto sveukupnog broja. Dosad zahvaćene odluke govore o osnovnom zajedničkom uvjerenju i nastojanju zastupanih narodnih grupa. U skladnom obziru na vlastite interese i općeno dobro Evrope zauzeli su stav prema pitanjima, koja su odlučna, o sudbini kontinenta, ali koja se ne daju riješiti bez narodnog izjednačenja u unutrašnjosti države i bez općeg zadovoljenja naroda. Kongresi su morali pri radu upotrebiti oštru ali pravednu kritiku.

Kongresi su uvijek opominjali kako nepovoljni položaj narodnih manjina truje odnose između naroda i država, kako prijeti miru, i kako na svaki način stoji na putu ostvarenju evropske državne unije.

Što se pak njih tiče, to narodne grupe stoje na stanovištu, koje je već objavljeno i utvrđeno u raznim rezolucijama: priznanje slobode narodne kulture, slično religioznoj slobodi, moralni je zahtjev za uzajamne odnose naroda.

Zajednički život naroda treba da se poštuje, a pripadnost bilo kojoj narodnosti neka se ne priječi i ne veže sa zlim posljedicama. Paritetne komisije za izjednačenje narodnih konflikata neka se u dotičnim državama same obrazuju.

Najbolje je sredstvo da se omogući mirni i korisni zajednički život različitih naroda u jednoj državi to, da se prepušta njegovanje vlastite narodnosti u samovlast dotičnog naroda, odnosno narodne grupe ili manjine.

Pa i dnevni red ovogodišnjeg kongresa pokazuje, da je naš pokret vođen iskrenom voljom da doprinesemo rješenju problema narodnosti, i to ne moguće ukočenim negiranjem, nego pozitivnim prijedlozima. Ovdje zastupane narodnosti daleko su od toga, da se upletu u jednostrano shvatanje. Mi nepuštamo s vida, da se naši kongresi mogu razviti po svom bivstvu i zastupanju narodnosti u zastupanju narodne općenitosti. Zato treba da svoj krug po planu proširujemo. Povodom tih razmišljanja odbor je zatražio ovaj puta kao i prigodom prijašnjih sastanaka

za izvještaje najvažnijim točkama našeg dnevnog rada takve referente, koji sami nisu pripadnici manjina.

A mi smo sretni, što su se tako odlični zastupnici znanosti i prakse odazvali našem pozivu.

Na prvom mjestu našeg dnevnog reda stoji ovo pitanje: općenito uvođenje principa, iz kojih proizlaze važno narodno pravna zaštita na korist narodnih manjina u pojedinim državama. To su pitanje već češće pokrenule i druge internacionalne organizacije, a i mi u našim prijašnjim zaključcima. No vrijeme je da naša kongresna zajednica zauzme spram tog pitanja jedinstveno osnovan i točno formuliran zaključni stav. — Druga tačka našeg vijećanja od jednake je važnosti. Radi se o tome

o djelovanju crkve i problemu narodnosti.

Nije nam ni na kraj pameti da upletemo crkvu u narodnu borbu, ili pak da narodne preprike unosimo u crkvu. Pri postavljanju te tačke na dnevni red, bilo nam je prvotno pred očima to, da

je potrebna da prigorimo zloupotrebi crkvenih odredjenja i njenog djelovanja, zloupotrebi koja je učinjena izvanjskim faktorima za svrhom odnarođivanja.

Uputno je, da gleda naše pravedne borbe apeliramo odmah na pripomoć crkvenih autoriteta. Treća tačka dat će nam priliku da razložimo iskustva, koja su stečena sa žalbama na vijeće Društva naroda.

Gorkom razočaranju pridodao ćemo izražaj nagodovanja, koje je besplodnost toga postupka izazvala ne samo među zainteresiranim manjinama, nego u cijeloj neutralnoj javnosti. Četvrta je konačno tačka dnevnog reda, bit će nastavak diskusije o produbljivanju odnosa između znanstvenog i teoretskog rada, na području problema narodnosti.

Naročito stavit će se sva važnost na pitanje o kojem se već na prijašnjim kongresima govorilo, naime o osnutku internacionalnog instituta za pitanje narodnosti.

Nećemo da smalakšemo u našim nastojanjima. U prvom redu zbog naše narodne grupe same. To smo uvijek otvoreno pri-

znavali i nemamo razloga da lažemo. Stavljaju li nas kao buntovni element; kao skvrnitelje mira Evrope, mi možemo to predbavicanje mirne duše odbiti. Treba da se samo pozovemo na naše tužitelje. Radi li se o njima samima, oni tad znadu vrlo dobro, što to znači vidjeti gdje običaju i kulturi, pa jeziku vlastitog naroda prijeti tuđa sila. Tad su pripravnici da se za svoju obranu prihvate posve drugog oružja, nego što su ga naložili narodnim manjinama. Treba samo da upostavimo pravo, koje ljudsko društvo mora priznati i narodnim manjinama, ako osjećaju da im je ekzistencija u opasnosti. Treba samo da pokažemo ovo: U Evropi ima 40 milijuna ljudi, koji zbog nerješena narodnog problema trpe materijalne štete i duševne boli. A jednaka sudbina čeka i mnoge buduće generacije ne skrene li stvar na bolje. Za mnoge milijune naših narodnih drugova, u gotovo svim državama Evrope, dužni smo nešto učiniti.

I zato želimo i moramo da vičemo državnicima Evrope u sav glas, da nastoje te ljude čestitim uređenjem tog pitanja narodnosti osloboditi s obje strane državnih granica pritiska oluje, koja će se u slučaju oružanog konflikta srušiti kao najstrašnija elementarna katastrofa baš na ljude i imanja na granici. Zar da manjine opet dođu u nemilosrdni, razorni konflikt između dužnosti državnog građanina i narodne veze, u konflikt, koji je za vrijeme svjetskog rata imao toliko nevinih žrtava. Mi pripravljamo puteve bolje budućnosti, gdje će se narodne manjine moći riješiti brige i borbe za održanje svoje narodnosti, gdje će moći da izvrše zadaću, koju im je baš genije Evrope dodijelio zbog njihove narodne osobitosti. Politika koju mi vodimo — to je politika borbe za moć etičke zapovjedi, da se prizna i poštuje tuđa narodnost. Naša politika — to je borba za kulturno i moralno podizanje evropske civilizacije. Mi, eto, radimo zajedno gotovo 7 godina. Nedamo se zastrašiti. Mi vjerujemo u našu stvar. Nisu uz nju etičke aspiracije, koje bi znale potiskivanje evropske civilizacije. Uvjereni smo, da su oni, koji su stvorili odnose manjina, možda i ne sluteći unišili u razvojni tok evropske civilizacije ferment, čije će djelovanje prije ili poslije pripomoći višem shvatanju odnosa među narodima — do pobjede.

U borbi se za njih ne predajemo.

PITANJE GENERALIZACIJE ZAŠTITE NARODNIH MANJINA.

Jedna od glavnih točaka na dnevnom redu bečkog Kongresa bilo je pitanje generalizacije zaštite narodnih manjina to jest uvođenje manjinske zaštite u svim državama. U tom pitanju izrečeno je nekoliko lijepih govora. Profesor univerze u Lau-

sanne (Švicarska) Brovet držao je govor u kojem traži, da se politika prema manjinama vodi širokogrudno i čovječanski. Zakonodavstvo evropskih država mora se u ime kulture urediti tako, da se manjinama zajamči narodni, kulturni i gospodarski razvoj. Govor profesora Broveta izazvao je najveću pažnju.

Po njegovom autoritativnom mišljenju ne može biti poboljšanja u postupku s narodnim manjinama, dok se manjinska zaštita ne generalizuje i dok neke države ne prestanu s obožavanjem svoje suverenosti i naivnim preuveličavanjem svojeg značenja. A pored toga i čitava svjetska javnost mora da dodje do uvjerenja, da prava narodnih manjina izviru iz naravnog prava, koje mora priznati svaka država.

Pitanje generalizacije zaštite narodnih manjina je centralni problemom, koji interesuje manjine. Dok sve manjine ne budu zaštićene i dok ta zaštita ne bude sankcionisana međunarodnom ustanovom, dotle neće biti pravde i dotle će postojati manjinski problem. Sve države, u kojima ima manjina, a ne samo neke, morat će prije ili kasnije da se vežu na poštivanje manjina. Ono, što se u posljednje vrijeme događa s raznim manjinama u raznim državama, potaklo je propagatore manjinskog pitanja da postavje opet u diskusiju pitanje generalizacije i da na to pitanje svrate pozornost Društva naroda.

Treba da se popravi ono, što se pogrešilo prilikom sklapanja mirovnih ugovora, treba naime da se obavežu na poštivanje manjina i one države, koje su kao tobože neke pobjednice izbjegle obavezama, pozivajući se na svoju veliku civilizaciju i slobodarsku tradiciju.

Italija, na primjer, koja je imala slavnu risorgimentsku tradiciju i koja je to isticala kao najveće jamstvo, da će poštovati slobodan nacionalan i kulturni razvoj jugoslovenske manjine, izbjegla je obavezu, a danas nijedna država u Evropi ne postupa lošije s manjinama od Italija. Među narodno javno mišljenje ima baš u slučaju Italije upravo školski primjer nedostataka, velike pogreške, koju treba ispraviti. I kad Italija danas toliko viče za revizijom ugovora o miru, trebalo bi joj podastrijeti takvu reviziju. Ona i sve druge države, koje su iskoristile na nabrutalniji način privilegije mirovnih ugovora, morale bi doći u položaj da o postupku s manjinama obavještavaju Društvo naroda i da pred tom vrhovnom međunarodnom institucijom, odgovaraju za pritužbe njihovih manjina, a ne da se događa, kao što je slučaj s Italijom, gdje se svaka pritužba zbog njezinog postupka s manjinama, iznesena javno, smatra veleizdajom i »krivici« se osuđuju za to na deseteke godina robije (po specijalnom zakonu o zaštiti države).

GOVOR DRA BESEDNJAKA

Nesreća za nacionalne manjine dolazi od toga što izvjesne velike sile ne odgovaraju svojim dobrovoljno uzetim moralnim obavezama, a to znači da one ne odgovaraju dužnostima svoje časti. I u mjesto toga one vrše tešku politiku potlačivanja prema svojim manjinama. Šta više tu i takvu politiku gonjenja i uništavanja nacionalnih manjina one javno proglašuju pred čitavim svijetom kao zvanicu politiku svojih vlada. (Na ovom mjestu g. Besednjak dobio je buran aplaus). Premda je takva politika najpotpunija negacija onih principa na kojima počiva Društvo Naroda događa se ipak da i takva država u Društvu naroda ima pravo da ispituje tužbe zaštićenih manjina i tu moralno sudi o manjinskoj politici drugih država. Dakle, ona država koja svojim manjinama ne dopušta ni jedne jedine seoske škole, ona država koja šalje u progonstvo pripadnike manjine ako šire abecedu svog materinskog jezika, država koja goni materinski jezik stanovništva čak do u porodicu, u hram Božji, i koja ne da ni to da se na grobnim pločama piše na tom jeziku, zar ta i takva država može da bude pozvana da daje mišljenje o manjinskoj politici drugih država?!

Ovakva je situacija, kaže g. dr. Besednjak, i politički i moralno prosto neodrživa za duže vrijeme. Sasvim je nemoguće da mogu izvjesne države, nesmetano i bez ikakve odgovornosti, prema svojim manjinama sprovesti najbezobzirniju politiku zatiranja i uništavanja, dok se protiv drugih država, radi svakog prestupa prema manjini, smiju i mogu podići žalbe i optužbe i dok se te države mogu pozvati na odgovornost pred Društvo Naroda. U ovakvom stanju stvari one države, koje su ugovorima vezane, moraju da se osjećaju kao države manjih prava i za njih ugovori o manjinama moraju da izgledaju kao nešto nametnuto, jednostrano, kao nešto što nepravedno tereti njihov suverenitet. Naročito pak mora teško da vriedja nacionalni ponos ovih država ta okolnost da o njihovoj manjinskoj politici mogu da sude one sile, koje mogu, bez ikakve odgovornosti, da uništavaju svoje rođene manjine! I za ove države nastaje pitanje: da li se može pravo koje u nekim slučajevima vriedi, a u drugim slučajevima ne vriedi, koje isto pravno dobro jedan put štiti dok ga drugi put pušta bez ikakve zaštite, da li se takvo pravo može uopšte još smatrati kao pravo? Kako bi se, na primjer, moglo da misli i šta bi se moglo da kaže o jednom državnim zakonu, koji bi izvjesne građane kažnjavao za izvršenu krađu, dok bi taj isti zakon druge građane pustio i oslobodjivao i ako su i oni krađu izvršili? Da li se i koliko se onda može da održi jedan takav zakon?...

Dok traje ovakva nepravedna situacija,

nastavio je g. dr. Besednjak, sasvim je pojmljivo da će se opirati i da će nerado ispunjavati svoje obaveze prema manjinama i one države koje su primile zaštitu manjina po ugovorima. I te će države, sasvim prirodno, misliti o tome kako da se i one oslobode jednostranog tereta koji im je ugovorima nametnut.

Kad se ovo pitanje ovako postavi, onda je jasno da ova sadašnja situacija nejednakog ponašanja prema manjinama mora da nanese štetu i onim manjinama, koje se nalaze u državama koje su po ugovorima obavezne da im pružaju zaštitu. Prema tome nije samo u interesu nezaštićenih nego je najveći interes i zaštićenih manjina da ustanu protiv ove nejednakosti među državama i manjinama Evrope i da traže da se manjinska zaštita primjenjuje u svima državama i prema svima manjinama podjednako. Potpuna i vidljiva pravna jednakost sa ostalim državama feste za svaku modernu državu pitanje njenog dostojanstva i samopoštovanja i u takvim pitanjima nema kompromisnih rješenja... Manjinska zaštita, podvukao je g. Besednjak, ili će se podjednako protegnuti na sve manjine ili će manjinska zaštita postepeno iščeznuti u cijeloj Evropi, a onda će nastupiti jedno pće neprikriveno tlačenje i zatiranje svih manjina od reda. Koim putem treba da podje Kongres nacionalnih manjina, o tom nije potrebno govoriti...

Govor g. dra Besednjaka napravio je dubok utisak na sve prisutne. Njegove su primjetbe bile sasvim na mjestu i svakom je očigledna i dobro poznata dosadašnja nejednakost među evropskim državama s pogledom na njihovo postupanje prema manjinama i s obzirom na pitanje manjinske zaštite uopće.

POSTUPAK DRUŠTVA S PRITUŽBAMA ZAŠTIĆENIH MANJINA.

Kongres je, nažalost, konstatovao, da ni u pitanju postupka Društva naroda prema pritužbama onih manjina, koje su ugovorima zaštićene, nije sve u redu. Na kongresu je jedna točka dnevnog reda glasila: »Stajalište kongresa prema postupanju Društva naroda s pritužbama, koje šalju narodne manjine«. S tim pritužbama događaju se nekorektnosti i zato su na Kongresu pale mnoge opravdane žalbe. Te pritužbe narodnih manjina postaju samo predmet zakulisne borbe među državama, koje imaju u Društvu premoć, umjesto da bi ih Društvo naroda objektivno proučilo. Pored toga manjine nemaju kod Društva naroda nikakvog predstavnika, koji bi zagovarao njihove pritužbe, dok naprotiv optužena država može da se brani po svojem predstavniku. Kongres zato zahtijeva, da se pritužbe manjina raspravljaju pred haškim sudom, da se i manjinama dađe mogućnost diskusije, ili pak neka se dozvoli da u Društvu naroda posebni predstavnik manjina brani manjinske interese.

NARODNE MANJINE I CRKVA.

Naravna prava narodnih manjina i vjerske zajednice — to je bila daljnja točka dnevnog reda Kongresa. Na Kongresu u Beču se prvput diskutovalo o tom problemu, a povoda je dao bez sumnje postupak crkvenih vlasti s jugoslovenskom manjinom u Italiji.

Koliko je važno to pitanje vidilo se najbolje po tome, što su na Kongresu učestvovali mnogi svećenici. Bile su zastupane sve crkve. S najvećom objektivnošću govorili su o tom pitanju nekoji ugledni svećenici, pa tako umjesto prelata dra. Schreiebra iz Berlina bečki prelat dr. Drexel a jugoslovenski referent bio je dr. L. Ehrlich iz Ljubljane, dekan teološkog fakulteta. Kao o svim ostalim pitanjima, tako je i o tom pitanju Kongres prihvatio rezoluciju, koja ističe, da je ono, što manjine traže, sasvim u skladu s naukama i načelima crkava. Kongres ističe, da su u prošlosti crkve smatrale upotrebu narodnog jezika u crkvi i dušobrižništvu za sveto pravo naroda, ali u nekim je državama, protivno tradiciji i crkvenim načelima, crkva postala oruđe u asimilacijskim akcijama narodne većine. Rezolucija indirektno cilja na Italiju i izražava mišljenje, da popuštanje crkve u tom pogledu škodi i samoj crkvi i umanjuje njezin ugled u svijetu. Odlučnost ove rezolucije, koja je naročito aktuelna i koja je tim važnija, jer su je sastavili crkveni ljudi, nije ostala bez odjeka u Rimu.

OVOGODIŠNJA PUBLIKACIJA KONGRESA MANJINA.

Razumije se, Kongres manjina raspravljao je na svom sastanku, koji je trajao tri dana, i mnoge druge stvari, koje mi u ovako skučenom prostoru ne možemo detaljnije da iznesemo, ma da bi bilo potrebno da naša emigracija bude u tancine upućena u rad Kongresa. U ovom prikazu iznijeli smo sve tek u krupnim crtama i ne spominjemo govore raznih drugih zastupnika, koji su govorili i iznijeli na Kongresu mnoge interesantne stvari. Kad bi naš list izlazio redovito svakog tjedna bilo bi nam moguće da čitav jedan broj posvetimo Kongresu. a ovako moramo naš izvještaj donijeti u skraćenoj formi. Moramo ipak da iznesemo još neke stvari.

Tako moramo da spomenemo interesantnu publikaciju Kongresa manjina pod naslovom »Die Nationalitäten in den Staaten Europas — Ergänzungen 1932« — Wilhelm Braumüller Wien. To je knjiga, koju je izdalo tajništvo Kongresa i u kojoj su referati o stanju pojedinih narodnih manjina u posljednjoj godini. U knjizi, koja je izišla lanijske godine bilo je govora o stanju manjina kroz prošle godine. Referati o stanju našeg naroda pod Italijem izradjeni su vrlo dobro. Te publikacije su za inostranstvo najbolja informacija o problemu narodnih manjina uopće, a o stanju pojedinih manjina napose.

JEDAN NEUGODAN INCIDENT NA KONGRESU.

Medjutim u isto vrijeme dok ističemo ovako pozitivne rezultate ovogodišnjeg Kongresa manjina i korisne inicijative Kongresa ne možemo da mimoidemo, a da s naročitim negodovanjem ne istaknemo jedan neugodan incident, koji se dogodio prilikom zasjedanja Kongresa.

1. jula oko podne za vrijeme govora predstavnika mađarskih manjina u Čehoslovačkoj Eszterhazy došlo je do incidenta, pošto je Eszterhazy htio u svome govoru da iznese neke pojedinosti o položaju tih mađarskih manjina u češkoslovačkoj republici. Preisdajući dr. Wilfan prekinuo ga je u toku govora s napomenom, da u smislu načelnih zaključaka nije dopušteno u plenumu govoriti o pojedinostima, nego da te pojedinosti treba iznositi pred specijalnim odborima, dok je plenum rezervisan za generalnu diskusiju. Ove su primjedbe izazvale buru kod predstavnika mađarskih manjina. Eszterhazy, oslanjajući se valja na svoje plemstvo, kao s nekim pravom otvoreno vredi i preisdjnika kongresa dra Wilfana i sve prisutne, govoreći, da ovo u opće nije kongres nego da je to »akridija« i da »kongres pleše« aludirajući na jedan film s tim naslovom.

U tom trenutku očigledno je dru Wilfanu pozlilo i on je bio prinudjen da prekinu sjednicu. Ipak je sazvao komitet na zasjedanje u cilju, da donese odluku da li Eszterhazy ima da govori ili ne. Wilfana su morali da iznesu iz dvorane i prenesu u bečki sanatorij »Löw« gdje je konstatovan nervni potres.

Svjetska štampa zabilježila je s negodovanjem ovaj incident i izražavala je svoje simpatije dru. Wilfanu. Svjetsko javno mnijenje naime dobro pozna odlične kvalitete našeg dra. Wilfana, koji se žarom oduševljenog fanatika bori iskreno za prava svih manjina podjednako i ne pravi diferencije među njima. Dr. Wilfan na putu je oporavka, koji mu mi od svega srca želimo. Kongres manjina, koji on vodi od početka ne može se zamisliti bez njega, a i naša manjina još mnogo čeka od svog dra. Wilfana.

VELIKI USPJEH OVOGODIŠNJEG ZASJEDANJA KONGRESA.

Nema sumnje, ovogodišnji je sastanak Kongresa u Beču bio od svih dosadanih sastanaka važniji, radi naročito međunarodnog političkog položaja, radi pitanja, koja su bila na dnevnom redu i radi ličnosti, koje su na njemu učestvovali i nastupale. Nije ni čudo, da je svjetska štampa o Kongresu pisala opširno i potcrtala značenje nekih rezolucija, koje su usvojene.

I oni, koji su dugo s najvećom skepsom gledali postojanje i rad te međunarodne organizacije i koji su pokušali da je omalovaže, jer navodno ne pokazuje nikakvih praktičnih rezultata, pomalo uvidjaju, da je Kongres potreban i da su njegovi rezultati iz godine u godinu sve vidljiviji. Kongres ne može doista praktički donijeti olakšanje manjinama, koje stradaju, jer nema nikakve izvršne sile. Ali iako je nema, iako ne može da donese praktične rezultate, svakome je danas već jasno, da je zasluga baš ovog kongresa, što se u svijetu u posljednje vrijeme ozbiljno gleda na problem manjina. Propaganda, ukazivanje na veliku opasnost, koja prijeti Evropi, postavljanje manjinskog problema na ispravnu bazu, naučno obradivanje manjinskog pitanja, priprema za oficijelno pristupanje problemu manjina — to su sve rezultati Wilfanovog kongresa. Još će možda proći niz godina, dok se s terena teorije i propagande predje na praktično rješavanje manjinskog problema, ali do toga mora doći, jer je iluzorno govoriti na primjer o razoružanju, dok u Evropi postoji problem manjina u svojoj sadašnjoj akutnosti. Dok postoji manjinski problem, postojat će ne samo antagonizmi među državama, nego što je mnogo gore i teže, mnogo opasnije i komplikovanije, među narodima. Dobro je u svom govoru naglasio dr. Wilfan, da je u postupku s manjinama najveća opasnost rata...

Ljubljansko »Jutro« s velikim zadovoljstvom ističe:

Ze sama okolščina, da je naša manjšina dala tel evropski instituciji predsednika, ki vživa zaradi svoje objektivnosti in svoje vsestranske sposobnosti velik ugled med zatopniki ostalih narodnosti, pomeni za našo stvar veliko prednost. Na dunajskem kongresu se je opazilo, da sta bila ravno dr. Wilfan i dr. Besednjak na višku kot referenta in debaterja in da sta daleč prekašala većino zastopnikov drugih narodnosti.

Ljubljanski »Slovenec« piše pak u jednom uvodniku:

»Jugoslavlani smo lahko zadovoljni z zadnjim manjšinskim kongresom. Naši predstavniki so zopet imeli možnost, da so pred vsem svetom pokazali na skelečo rano našega naroda, ki skoro 15 let trpi pod Italijo. Dobro je tudi, da naša javnost izve, da so predstavniki naše narodne manjšine v Italiji izvršili nalogo, ki jo je stavil nanje mednarodni kongres, tako da jo bolj nismo mogli. Po vsebini govorov, kakor tudi po svojem sijajnem in sigurnem nastopu, sta predsednik dr. Josip Wilfan in poslanec dr. E. Besednjak res učinkovala na zbrane predstavnike narodnih manjšin, ki so prihitali na Dunaj z vse Srednje Evrope in tudi iz Španije. Na kongresu sta v kontrastu s težkim in mrzlim nastopom Nemcev prišla od izraza slovanska temeljitost in toplota slovanske duše. Edino švicar dr. E. Bovet, glasoviti organizator društev za širjenje misli Zveze narodov,

je s svojo temperamentno, a obenem fino opiljeno besedo nadkrilil naše predstavnike. Omenjamo to le zato, ker je splošno znano, da Slovenci podcenjujemo delo svojih ljudi v svetu, kakor tudi politične vrline, ki spe v našem narodu, mesto da bi jih zbudili in razvili, da bi potem lahko branili svoje pravice pred svetom. Premalo gremo v svet, premalo se zavedamo važnosti mednarodnih zborovanj in skoro s pomilovalnim nasmehom spremljamo delo svojih v svetu, češ, vse to nič ne pomaga! Kakor da bi se dala zidina, ki so jo ustvarila okoli nas stoletja, razbiti z enim samim udarcem! Se danes mislimo, da je dovolj, da pustimo svojo staro pravdo doma in da se je zavedamo; pravica bo že prišla tudi za naše v tujini. In vendar je svet tisti, ki nam deli pravico, in sicer na podlagi mnenja, ki si ga je ustvaril o nas!«

FAŠIZAM I KONGRES MANJINA.

Kongres narodnih manjina dao je povoda fašističkoj štampi da povede oštru kampanju protiv predsjednika kongresa dra Wilfana i tajnika saveza fanjinskih novinara dra Besednjaka. U napadajima na dra Wilfana i dra Besednjaka upotrebljava talijanska štampa i najpogrdnije izraze kao »zloglasni« plaćenici itd. Kad je na sjednici kongresa dru Wilfanu pozlilo, fašistički su listovi donijeli vijest, da ga je udarila kap. Pošto se ta želja nije ispunila, sada tvrde, da se dr. Wilfan kao predsjednik kongresa pokazao neobjektivnim i da ga je uzurpao govor mađarskog delegata, koji je napadao Čehoslovacku da loše postupaa sa mađarskim manjinama, pa da je zbog toga dr. Wilfan pao u nesvijest. »Giornale d'Italia« donosi članak, u kojem ističe, da je kongres narodnih manjina trebao biti održan i ove godine kao i uvijek do sada u Ženevi, ali da se kongresu htjelo dati veće značenje time, da se prenese u Beč. Tu su odluku donijeli generalni tajnik kongresa dr. Amende zajedno sa predsjednikom dr. Wilfanom i dr. Besednjakom na sastanku, koji je prije nekoliko mjeseci održan u Ljubljani. Njihov je cilj bio da se diskusija o progonoima narodnih manjina u Italiji vodi u Beču zato, da bi imala veći odjek. Zatim »Giornale d'Italia« naglašava, da su u tome oni poduprti od jugoslovenske štampe htjeli iskoristiti nedavni spor između fašističke Italije i Vatikana, da se Vatikani odluči na energičnu akciju, kako bi na štetu Talijana slavensko svećenstvo u Julijskoj Krajini moglo nesmetano održavati nacionalnu svijest Slovenaca i Hrvata u ovim talijanskim pokrajinama. Ali ovi pokušaji nisu uspjeli i sada vode slaveenske emigracije, nezadovoljni politikom Vatikana prema fašističkoj vladi, pojačali su svoju akciju, da izvedu novi pritisak na Vatikani, spominjući, ako im se ne izadje u susret, da će biti ugroženi interesi katoličke crkve u Julijskoj Krajini. Masoni olakšavaju akciju sa prijetnjama, da će u narodu izbiti pokret protiv Vatikana, koji bi mogao dovesti do stvaranja nacionalne crkve. »Giornale d'Italia« smatra da su Vatikani jasne ove prijetnje i da ga one neće prestrašiti. — Ovaj članak »Giornale d'Italia« prenijeli su svi fašistički listovi, ističući, da se tu radi o nekoj uroti protiv fašističke Italije, koju se optužuje da je prisilila Vatikani da se stavi u njenu službu. »Popolo di Trieste« isključuje, da će ova akcija koja se vodi preko Kongresa narodnih manjina navesti Vatikani na popuštanje, pa upozorava Vatikani, da južni Slavenci nisu promijenili svoju predratnu taktiku. Prije rata su oni, vj »Popolo di Trieste« prikazivali se kao lojalni građani Austrije i denuncirali Talijane, da tako izazovu mržnju Austrije protiv Talijana. Oni su preko Austrije nastojali iznuditi razne koncesije od Vatikana. Prijetili su da će se odcijepiti od rimske crkve, da dobiju što više koncesija. Zato u Julijskoj Krajini nije bilo talijanskih biskupa. Vatikani je bio prema njima popustljiv i virovao je biskupima, koje je na predlog Austrije postavljao u ovim pokrajinama. Svi biskupi su na taj način bili Slaveni, i oni koji su slučajno imali talijansko ime bili su renegati i bastardi. Sadašnja kampanja slavenske emigracije provadja se isto takvom taktikom. Oni bi htjeli da utiču na odluke Vatikana u pogledu razgraničenja biskupija i imenovanja biskupa u Julijskoj Krajini, jer za njih svaka promjena u ovim biskupijama predstavlja svršetak vlasti njihovog svećenstva u ovim talijanskim pokrajinama. Poslije smrti monsgr. Sedeja Vatikani treba izvršiti onu odredbu konkordata, po kojoj se moraju iz dvije male dieceze stvoriti nove, koje će obuhvaćati cio teritorij pojedinih administrativnih provincija Italije.

Jurisdikcija goričke biskupije treba da bude ograničena na teritorij goričke pokrajine, a neki dijelovi sadašnjeg teritorija ove biskupije bit će priključen udinskog nadbiskupiji, tršćanskoj i riječkoj biskupiji, dok će porečka biskupija po svojoj prilici biti prenešena u Pulj.

Ovo sve, završuje »Popolo di Trieste«, ometa planove panslavista bilo katoličkih bilo pravoslavnih. Ovi planovi bili su višestruko pripremljeni još prije rata, ali ih je talijanska pobjeda uništila i zato profesionalni izvršitelji slavizacije viču protiv fašizma i Vatikana, kako bi prijetnjama da će otpasti od rimske crkve iznudili takvu koncesiju od Vatikana na štetu ne samo talijanske civilizacije nego i rimokatoličke crkve.

Kako vidimo iz ovakvog pisanja fašističke štampe Kongres manjina je i u pitanju naše manjine u Italiji izazvao veći odjek nego prijašnjih godina. Kongres treba samo da nastavi sa svojim radom i konačni rezultati neće izostati.

Vijesti iz Julijske Krajine

FAŠIZAM I SVETI ĆIRIL I METOD
Crkva u Brjama kod Rihemberga i bijes tršćanskog »Piccola«

Trst, jula 1932. Tršćanski »Il Piccolo« od 8. o. m. donosi pod naslovom: »Vraćaju se na scenu Ćiril i Metod« opširan članak na dva stupca i u tom članku se najprije govori o značenju tih svetaca za slavenstvo. Sv. Ćiril i Metod prikazuju se kao dva sveca, koja su od svog početka u službi panslavizma. Oni su još za života služili Rusiji u borbi protiv katoličkog Rima. Ta dva sveca su dakle simbol panslavističke ideje. Oni su više političari nego sveci. Njihovo ime dobivaju organizacije i institucije slavenskog političkog karaktera. Neki panslavistički komitet osnovao je bio prije rata Družbu Sv. Ćirila i Metoda, koja je dobivala novčane potpore iz Rusije, dabi mogla širiti svoju proturimsku, antikatoličku, liberalnu i rusofilsku akciju u krajevima, gdje se slavenski jezik borio s talijanskim. To je društvo, kaže »Piccolo« osnivalo škole, koje su imale da suzbijaju propagandu talijanskih škola osnovanih po »Lega Nazionale«, Pod imenom Sv. Ćirila i Metoda štampane su slavenske propagandističke knjige i vodio se rat protiv talijanskog duha i talijanske kulture, koju je širilo društvo »Lega Nazionale« i »Dante Alighieri«. Tek veliki rat prekinuo je tu ogorčenu borbu, koji su panslavisti vodili pod imenom tih slavenskih svetaca. Poslije rata Italija je u Julijskoj Krajini sasvim zabranila akciju pod tim simboličkim imenima.

Ali sad, kad je izgledalo, da je u Julijskoj Krajini za uvijek nestalo i imena i akcije i simbola Sv. Ćirila i Metoda, dogadja se čudo. Dogadja se nešto, kaže »Il Piccolo«, što će bez sumnje izazvati opravdan gnjev talijanskog javnog mišljenja. U Brju kod Rihemberga u Goričkoj, dakle u talijanskim granicama, slovensko je pučanstvo počinilo jednu upravo nevjerojatnu stvar, nešto što izazivlje i čemu se »Piccolo« nije nadao: podignuta je crkva, kojoj je dano ime svetaca Ćirila i Metoda! To je kaže tršćanski list, prava politička antitalijanska demonstracija i nečuvena drskost, to je učinjeno sve po jednom planu. Dok u Julijskoj Krajini crkve obično nose imena onih svetaca, koji se slave u ondješnjim selima, pa bi prema tome i Brjama bolje pristajalo, da su crkvu krstili imenom Sv. Martina, koji se tamo slavi, iz političkih motiva tamošnjih su su Slovenci krstili svoju crkvu imenom eminentno i neoporecivo političkih balkanskih svetaca. To se pod Italijom nije usudilo učiniti nijedno mjesto osim Podgrada, koji je takodjer 1926. krstilo svoju crkvu tim balkanskim imenom. Ovo krštenje crkve u Brjama obavljeno je bez sumnje bez znanja pokrajinskih vlasti i bez znanja fašističke vlade, jer bi to inače bilo zabranjeno. A sigurno za to nije znao ni Sirotti (nasljednik velikog Sedeja u Goriči) jer bi to on, po mišljenju »Piccola«, koji znae kako Sirotti misli, bio sigurno zabranio. Ovo, što su se usudili učiniti Slovenci u Brjama pod Italijom, oni se ne bi bili usudili učiniti pod Austrijom, kaže »Piccolo«. A što je naročito interesantno, kaže »Piccolo«, potporu za podignute demonstrativne crkve dali su svi općinari, a najviše zadruga vinogradara i voćara u Brjama. Ta zadruga dala je zemljište za gradnju vrijedno preko 4000 lira. »Piccolo« pozivlje vlasti da ispituju slučaj, jer talijansko javno mišljenje ne može da tolerira ovakovu demonstrativnu akciju i treba da se krivci kazne. Poremećen je time javni poredak od jugoslavenskih, antitalijanskih agitatora, a uvredjena je i rimska katolička tradicija onih krajeva. Izgleda nemoguće, da se to moglo dogoditi u isto vrijeme dok fašističke vlasti provode intenzivnu akciju mijenjanja slavenskih prezimena i krsnih imena u talijanski oblik, da se jednjoj katoličkoj crkvi u Italiji daje balkansko izazovno ime. I ako su imena sv. Ćirila i Metoda izvršena i u katolički popis svetaca, oni su ipak simbol antitalinske borbe a isto tako i — antikatoličke borbe i ne mogu da se tolerira to ime na crkvi u krajevima uz granicu, gdje se provodi svim silama delikatna akcija duševne asimilacije. Taj gest može da se kvalifikuje kao najveći izazov za fašizam i znak naročito mentaliteta.

MANDRUZZATO JE PREMJEŠTEN!

Trst, jula 1932. — Ko je Mandruzzato ne treba našim čitateljima tumačiti. To je glasoviti tršćanski »Procuratore generale del Res«, znači vrhovni državni tužioc za čitavu Julijsku Krajinu. Iz govora, koje je održao lani i ove godine na početku juridičke godine, i koji smo mi donijeli opširno u našem listu, vidjelo se kako jako mrzi naš narod. Mnogo zla je on našem narodu učinio. On je izjavio, da je Specijalni Tribunal u Italiji zadržan na snazi samo zato, jer su Slaveni nepokorni. U Trstu je bio od 1927. Sad je premješten u Veneciju. Fašističke novine pišu, da je ostavio u Trstu »zahvalnu i nostalgiju uspomenu«.

TRAGIČNA SUDBINA FAMILIJE OBAD, KOJU JE UNIŠTIO FAŠIZAM.

Trst, jula 1932. — Ono, što je doživjela pod fašizmom familija Obadova iz Saleža kod Trsta, doživjela je rijetko koja ili nikoka familija u Julijskoj Krajini. Godine 1926. je umro u starosti od 47 godina gospodar Ivan Obad od upale pluća, koju je dobio krivnjom fašista, koji su ga progolili. Dvije godine zatim pao mu je u grob sin Bogumil, a dvije godine iza njegove smrti došao je veliki tršćanski proces koji je doveo do streljanja na Bazovici. I u tom procesu je osuđen najstariji sin Janko, star 26 godina, na deset godina tamnice. On je u tom procesu bio optužen kao učesnik u terorističkoj akciji, a specijalno je bio optužen radi zapaljenja jedne talijanske škole u Zgoniku. Narod u onom kraju, koji je poznao Janka, kao mirnog mladića, ne vjeruje, da je on ista skrivio i opće je uvjerenje, da je on nedužan u teškoj tamnici. Bio je vrlo nadaren i talentovan seoski mladić, koji je kao samouk naučio glazbu pa je u crkvi bio organist. Nalazi se sada u tamnici u gradu Lucca u Italiji.

Dne 9. jula ove godine pogodila je familiju Obad nova nesreća. Provincijalska komisija za konfinacije u Trstu osudila je na konfinaciju od 4 godine drugog brata Obada Mirka, koji je studirao pravo u Ljubljani. On je najviše radi toga, jer je studirao u Jugoslaviji i dobio tu kaznu, jer drugog povoda fašističke vlasti nisu imale da bi ga kaznile. Staviše on se pokazao kao lojalan talijanski državljani, jer se 1930. za vrijeme ferija vratio kući iz Ljubljane i prijavio se u vojsku. Ali dogadja mu se da su ga baš radi toga počeli progoliti. U kući mu je izvršeno nebrojeno premetačina, a on sam bio je u zatvoru. Ometalo je ipak vojsku, a onda je zamolio da mu dadu putnicu, da bi opet mogao u Jugoslaviju da nastavi studije. Vlasti mu nisu htjele dati putnice, nego su ga štaviše optužile, da je kušao da bez putnice prebjegne preko granice. On je bio navodno kod same granice ulovljen od milicionera i uhapšen. Bio je bačen u tršćanski zatvor, gdje je bio na fašistički način preslušavan do 9 juna, kad ga je komisija za konfinacije osudila. Nije bilo moguće dokazati mu bilo kakav politički prestupak, ali on je ipak morao biti »kaznjen« i osuđen je na 4 godine konfinacije.

Od pet sinova ostalo je u kući 21 godina star Stanko i mali brat od 5 godina. Ali i Stanko je bio fašistima trn u oku i on je morao ili u smrt ili u tamnicu. Njega su ubile predvojničke vježbe (pre-militari) i fašistički progon. Te vježbe su kako znamo obvezatne za sve mladiće pred stavljom. Po našim selima se naročito strogo postupaa s mladima, koji moraju da polaze te vježbe. Stanko je zamržen od fašističkih oficira morao na vježbe i ako je bio slabog zdravlja, a na vježbama su ga mučili preko njegove snage. Morao je da spava na mokrom cementu i podnio je mnogo zla. Obolio je i molio je da ga puste kući, ali fašistički liječnici nisu htjeli dugo da mu dadu potrebnih svjedožaba, da je za vježbe nesposoban. Na koncu je ipak bio pušten kući, ali njegovo zdravlje je bilo već sasvim uništeno. Kad je došao kući doznao je da su njegovog brata Mirka osudili na konfinaciju. To je bio i za njega veliki udarac. Teškom mukom uputio se u Trst da se posljednji put sastane s bratom Mirkom prije nego ga odvedu bogzna kamo. Kad se vratio iz Trsta kući legao je slomljen u krevet i umro par dana zatim. 9 juna mu je bio brat konfiniran, a 15 juna njega su već pokopali.

Sprovod to je bila prava narodna manifestacija saučesča prama nesretnoj familiji. Bilo je na sprovodu par tisuća ljudi. Fašisti su doduše pokušali da rastjeraju sprovod, ali im to nije uspjelo, jer je masa naroda bila velika. Na pogrebu je bilo oko 40 narodnih nošnja, koje su žalobnoj povorci davale posebnu notu. Glazba iz Zgonika svirala je žalosne pjesme, jer se slovenski nije smjelo pjevati. Na lijesu bio je ogroman jedan vijenac s krvavim srcem u sredini. Poslije pogreba karabinjeri su legitimirali sve one, koji su imali narodne nošnje, a jednom mladiću, koji je htio da fotografira sprovod bio je zaplijenjen aparat.

»BALILLA SOLDATI DI DOMANI...«

Trst, jula 1932. — U rimskom listu »Tribuna« sa zanosom se iznosi, da su mali balile u Mantovi prilikom »Feste dello Statuto« marširali zajedno s redovitim vojskom i da su od komandanta mjesta bili postavljeni na dnevni red radi izvanredne vojničke discipline. Komandant je pred vojnicima održao govor i stavio im je za uzor ove male — balile... (hahaha!) »Tribuna« naglasuje, da je ovaj postupak kamandanta na mjestu. Balile to su pravi vojnici već danas, a pogotovo će to biti vojnici sutra u ratu, koji će doći...

IVAN KACIN - LJUBLJANA

TABOR BR. 6

TVORNICA HARMONIJA, ORGULJA I GLASOVIRA

Društva odobrava se ro posto popusta

Harmonije od dinara 2.000- napred — Planine od dinara 10.000- napred

Popravljia i uglaŕuje orgulje — Tražite ojenik!

PROTIV SLAVENSKOG JEZIKA U CRKVI NA BUŽESTINI

Buzet, jula 1932. — Otkako su iz Vrha kod Buzeta isjerani svećenici Peršić pa kasnije Širca, crkvene funkcije u Vrh u vrši župnik iz Sovinjske Branca. Razumije se narod nije s njime zadovoljan, jer je on fašista i mrzi naš narod. Na dan Petrove dne 29 juna bio je sajam u Marčenigli koje selo spada pod plovaniju Vrh. Branca je došao da misli u — dva sata poslije podne. Crkva je bila prazna. Narod neće da ide na misu, jer Branca izrabljuje crkvu u političke ciljeve. I u Vrh u Sovinjsku je crkva zapuštena jer ljudima našim nije dozvoljeno da u crkvi glasno mole niti oćena na našem jeziku. — Ovih dana biti će skinut zadnji napis na hrvatskom jeziku u crkvi u Vrh u. Fašisti prodanci iz sela Antun Grbac, Jakov Grbac i Antun Majcan dali su na znanje da se mora sa zastave crkvene promijeniti natpis »S. Marijo moli za nas« i »Sv. Alojzije moli za nas« u talijanski jezik, jer ih hrvatski napis izazivlje i vrijeđa njihovu fašističku dušu. Oni su to objavili na jednoj fašističkoj skupštini i podvukli su da je krajnje vrijeme, da se ti napisi skinu, onako kako su u svoje vrijeme bile zapaljene crkvene knjige na slavenskom jeziku i kako je bio uništen glagolski napi sna crkvi. Razumije se, župnik Branca neće se protiviti ovoj fašističkoj želji i tako će crkva u Vrh u ostati i bez zadnjeg traga našeg jezika.

Prilikom jednog blagdana u Sovinjsku Branca je pozvao bivšeg župnika u Vrh u Sircu, da mu dodje pomagati ispodjeđati. Kod mise imao je Širca i da propovijeda, ali mu to karabinjeri zabrane, jer je htio propovijedati na hrvatskom jeziku.

KAD NEKO PREBJEGNE U JUGOSLAVIJU ONDA SE POSTUPA OVAKO

Buzet, jula 1932. — Iz Vrhaje nedavno silom prilika morao je oći mladić Mate Buljevac. Njemu je prijetila konfinacija, jer se tužio s nekim drugim seljanima biskupu u Trstu zbog fašističkog progona našeg jezika u crkvi. Prebjegao je u Jugoslaviju. Odmah po njegovom nestanku karabinjeri su bili uhapsili oca i brata i ispitivali ih o Matiji. Kad nisu mogli ništa da doznadu morali su ih pustiti na slobodu. Ovih dana karabinjeri su došli u kuću Ivana Buljevca i uzeli silom sliku Matinu. Osim toga bio je stari Ivan Buljevac pozvan na općinu i bio je ispitivan gdje se nalazi njegov sin, kada i kako je prešao granicu. Sve je to ispitivanje bilo s namjerom, da se Mate Buljevac preda sudu na sudjenje.

KAKO POSTUPAJU FAŠISTIČKE VLASTI S NAŠIM TRGOVCIMA I OBRTNICIMA

Pula, jula 1932. — Ovaj slučaj nije od danas nego već od prošlog januara, ali je svedeno vrijedno da ostane zabilježeno da se vidi kakve sve mjere fašizam upotrebljava protiv našega naroda u Istri. U Sovinjsku kod Buzeta imao je svoju trgovinu, gostionu te prodaju monopola Josip Jerman. Brigadjer karabinjera Aristide Aderzone progonio je na sve moguće načine našeg postenog i radnog čovjeka, ma da se taj nije politikom upoce bivio. Brigadjer je išao u svojim progonima tako daleko, da je zahtijevao od Jermana, da i u familiji govori talijanski, ako neće da ga uništi. Razumije se tome nije mogao Jerman da posluša, jer mu u familiji nitko ne zna osim njega talijanski. Jednog dana bio je pozvan od brigadjera u kasarnu i morao je sobom da donese dozvole za gostionu i monopol. Jerman je pitao zašto mu uzimlju dozvolu, ali odgovoreno mu je da se to njega ne tiče. Rekao je da će oći na višu vlast da se tuži. Dobro, rekao mu je brigadjer, ali bit će bolje za vas, ako kažete, da ste sami od svoje volje likvidirali gostionu i prodaju monopola. Jerman je oćiao u Pulu i potužio se, ali tamo samo potvrđuje postupak brigadjerov. Rekoše mu, da ne može imati dozvole, jer se služi hrvatskim jezikom, i da mu se u gostionu sastaju isključivo Jugoslaveni (pa drugih i nema u selu!) te da ima kod sebe jedno dijete, kojemu je otac u Jugoslaviji učitelj. Poslaše ga kući bez dozvole... Nakon nekoliko dana dobio je od karabinjera i općine poziv da se mora slikati, morao je dati i otiske svojih prstiju kao politički sumnjiv čovjek, a imao je i premetačinu u kući.

VELIKI PROCES PROTIV DEVETNAEST KRIUMČARA NA RIJEČI

Rijeka, jula 1932. — Prošlog je tjedna pred riječkim sudom održan veliki proces protiv devetnaest osoba iz raznih krajeva Julijske Krajine radi kriumčarenja. Nekoliko njih bilo je optuženo, da su osnovali naročito jedno društvo za organizovanje kriumčarenja kave iz riječke slobodne zone. Svi su osuđeni na velike novčane kazne, koje dosižu i 35.000 lira a radi se gotovo isključivo o malim, siromašnim ljudima, koji su kriumčarili par kilograma kave, da bi zaradili par lira u ovim danima opće bijede, koja u Julijskoj Krajini vlada.

NAŠI NOVI DOKTORI

Na trgovačkoj univerzi u Trstu promovirani su na čast doktora trgovačkih i ekonomskih znanosti Josip Štolfa iz Sežane, Josip Božić iz Trsta i Drago Prelog iz Trsta. Na univerzi u Ljubljani doktorirali su Stojan Pretnar iz Bovca, Pretner Lone iz Trsta i Milan Trampuš iz Pazina na čast doktora prava.

NOV UDAREC TRŽAŠKEMU GOSPODARSTVU.

Trst, julija. Pred kratkim so v vseh italijanskih pokrajinah razen v Julijski krajini uvedli znižane tarife za železniški tovarni promet. Tovarni promet s motornimi vozili je namreč v zadnjem času tako zelo porasel, da je pričel resno konkurirati s prometom po železnici. Računajo, da je dosegel osební promet s motornimi vozili 25, tovarni pa 15% železniškega prometa. Zaradi tega je bilo znižanje železniških tarif povsem razumljivo. Tembolj pa so se razburili tržaški in ostali poslovni krogi, da je režim kar tako na lepem spet pozabil na Julijsko Krajino. V Julijski Krajini promet z avtomobil sicer zares še ni tako razvit, da bi mogel konkurirati z železnico, vendar pa so z novimi tarifami, ki pridejo v poštev le za predvojne italijanske pokrajine, gospodarsko zelo oškodovali vso deželjo. Znano je n. pr., da so tržaški trgovci doslej v veliki meri s kolonijalnim blagom zalagali skoraj vse gornjeitalijanske trge. Zaradi take tržaške konkurence so bile v večji meri prizadete Benetke in deloma celo Genova. Zdi se, da bo sedaj tržaška trgovina tudi na talijanskih notranjih tržiščih zelo padla, ker ne bo več prenesla beneške in genovske konkurence.

FAŠISTIČNI »CESTNI TALENT«.

Trst, jula 1932. V občini Prem so Italijani, tudi letos pokazali svoj »cestni talent«. Razširili so cesto, ki pelje skozi Sp. Bitnje in s tem odvzeli nekaterim kmetom precej zemljišča. Razume se, da zato ni dobil nihče nikako odškodnino. (Mos.)

TRPLJENJE NAŠIH RENČ.

Gorica, jula 1932. Poročali smo že, da je bilo prejšnji mesec v Renčah aretiranih 6 mladih fantov. Aretiranci so bili v zaporih pod strogim nadzorstvom. Da so fantje že izpustili, je pripomogel renški učitelj, ki je rodom Furlan. Nasprotno pa je zahteval pokrajinski fašistični tajnik, ki je rodom Slovenec in renegat.

Izmed vseh vasi v goriški okolici, je bilo do lanskega leta v gospodarskem oziru še najboljšje v Renčah. Večina možkih moči, so sezonski delavci, so obnem lastniki manjših ali večjih zemljišč. Pravih sezonskih delavcev je od 250 do 300. Do lanskega leta je večina na spomlad odpotovala v Švico za delom, in se vračala domov s precejšnjimi prihranki. Ker pa je tudi v Švici nastopila huda kriza, ne pušćajo več tja inozemcev. Sedaj jih je v Švici samo še okrog 20. Drugi so ostali doma in so brez zaslužka. Nastopili so težki časi in beda. Trgovci ne morejo več dati na kredit. Pred obćinsko hišo se zbirajo gruča delavcev, ki zahtevajo dela in kruha. Pred nekaj dnevi se je razširila vest, da je renški komisar interveniral za delavce pri neki gradbeni družbi v Gorici. Pozneje pa se je izkazalo, da je bilo to izmišljeno. Morda se je hotel s temi govoricami prikupiti našemu ljudstvu?

Z ozirom na obnašanje tukajšnjih fašistov in njihovih plačancev pa se lahko sklepa, da so fašisti sami polomili drevcesce, radi česar je bilo aretiranih šest fantov. Najbrže so hoteli s tem škoditi našim ljudem, ki so miroljubni in mirni kljub vsemu fašističnemu izzivanju. (Mos.)

RIJEKA POLAKO, ALI STALNO UMIRE.

Rijeka, jula 1932. Dodjete li na Rijeku, upast će vam u oči veliki broj plakata po izlozima trgovina. Nema skoro trgovine u glavnim ulicama Rijeke da, jedna manje a druga više, nema nad ulaznim vratima, po izlozima itd. široke plakate u svim mogućim bojama. Stranac u čudu gleda te plakate i tek po jednoj riječi: liquidazione, razumije njihov sadržaj i svrhu. I zaista jedna trgovina za drugom rasprodaje, nudi svoju robu uz prodajne cijene, označue sve moguće i nemoguće popuste, jednom riječju roba se daje u besćenje. Tu i tamo vidi se i po koji plakat, koji najavljuje stečajnu rasprodaju, a jedan domišljati trgovac kaže u svom plakatu, da i bez rasprodaje prodaje svoju robu dapače i — ispod rasprodajnih cijena. Prolazite tako riječkim korzom i vidite u toj glavnoj ulici danas već mnogo lokala zatvorenih... a da o pokrajnim ulicama i ne govorimo. Latentna kriza koja već godinama podgrizava riječku trgovinu, ostavila je ove godine najvidljiviji tragova, od kojih se Rijeke nikad više ne će popraviti. Stećali se gomilaju, poravnanja izvan stećaja na dnevnom su redu, a kako je talijanski zakon u tom pravcu vrlo strog, dolaze mnogi trgovci, krivi i nedužni, na nekoliko tjedana u zatvor dok se njihov stečaj ili zahtjev za izravnanjem ne izvidi. Priča se da ih je tokom prošlog mjeseca bilo ništa manje nego 12 pod istragom u zatvoru...

Potpuno ekonomsko mrtvilo utišalo je i entuzijazam Riječana za koješta, pa dok su prije sve sćećanosti priredjivane uz ogromno sudjelovanje Riječana, danas... jedva po koja »bandera«. Parobrodj iz Opatiju odlaze i dolaze, hidroplan dolazi i odlazi dnevno, ali rijetko kad doveze koga.

VELIKA VOJAŠKA DELA OKOLI DIVAČE.

Trst, jula 1932. Pod Vremščico na takozvanom Gaberku pri Divači gradijo že već let vojaško letališće. Delo je bilo radi pomanjkanja denarja većkrat prekinjeno, tako da še danas ni končano. Z delom so začeli že leta 1928. Obseg letališća je nekako 600x800 m. Ker leži letališće tik ob železnici, med postajama Divača in Gornji Ležečami, so uredili tudi vojaško postajo in jo opremili z vsemi pripravami za nakladanje in razkladanje. Sedaj je na letališću le par avijonov v zaslonih lopah. Zemljo za letališće so razlastili, majhno odškodnino je dobilo le par kmetov, neki kmet je zgubil vso svojo zemljo. Prizadeti so kmetje iz vasi Brečca, Gradišće, Ležeče in deloma iz Škocjana.

Skozi stoletja so naši kmetje rili med kamenjem in skalami da jim bo rasel kruh; to pa so Italijani kar čez noć spremenili v brezplodno pušćavo.

Poleg letališća grade in popravljajo z vso naglico posebno v zadnjih letih ceste, ki so seveda vojaškega značaja. Tako so razširili cesto, ki vodi skozi Divačo; od tu v Vremško dolino preko Gaberka. Širijo cestu iz Divače v Lokev. Poleg tega pa so razširili postajo Divačo in star kamenit most, ki vodi preko železnice. Na kolodvoru samem pa so posekali zimzelenova drevca, ki so krasila pročelje postaje, da je bila ena najlepših postaj na tej prog. Vzrok tega »kulturnega« početja ni znan.

V dveh velikih kurilnicah in delavnicah na postaji, čakajo zaprti in zastraženi vojaški oplojni vlaki.

Od Divače se odcepi proga preko Herpelj v Pulj. Italijani pa so vseeno projektili novo progo, ki bi šla v smeri od Trsta proti Ljubljani in zavila pri mostu proti Pulju, dočim je stara proga zvezna direktno od nasprotni strani. Ljudje pravijo, da so to storili, da bodo lahko vozili direktno iz Rima v Pulj.

Mlinarji ob Reki v vaseh v Vremški dolini, so bili udarjeni z novim davkom, ki ga morajo plaćevati za svoje mline. Izmerili so pri vseh mlinarjih vodno silo in po konjskih silah določili davek, ki ga morajo plaćevati nazaj do leta 1925. Raćunati je pa treba, da je reka Reka poleti već mescceva suha in zato mlinarji sedaj zelo malo zaslužio. Ker so mlinarji većinom mali kmetje, bodo ta davek poleg ostalih bremen zelo teško plaćevali. (Mos.)

TEŠKO SE DANAS PUTUJE...

Reka, jula 1932. Pred nekaj tedni so šli trije jugoslovanski državljani na Reko odkoder so se nameravali odpejati v Ameriko. Ker pa niso mogli takoj odpotovati, so delali izlete v okolico, ter včasih tudi v odaljenije kraje. Nekega dne so se ustavili v bližini Prema (v Potoku). Nastanili so se v znani restavraciji Repinc, kjer so nameravali ostati par dni. Kmalu nato pa se je oglasil pri lastnici brigadir ter zahteval od njih dokumente. Ugotovili je, da niso dokumenti v redu in jih dal ukleniti. Odpejali so jih nato v bližnje Ilirsko Bistrico. Po dolgotrajni preizkavi in informacijah pa so vendar ugotovili vzrok bivanja v Italiji in jih izpustili. (Mos.)

KONKURZI, BREZPOSLENOST, LAKOTA, DAVKI NA TOLMINSKEM.

Tolmin, jula 1932. Stećaji (konkurzi, zaprtja) trgovin, obratov in sploh podjetij vseh vrst so na dnevnom redu. Brezposlenost je tako velika, da se čutijo njene zle posledice tudi v najbolj zakotnih gorskih vaseh. Letos so v vseh mestih (većjih kraji) otvorili brezplaćne kuhinje za brezposelne, vsak posameznik, dobi jesti samo enkrat na dan! Ker pa je brezposelnih većno već, so odredile oblasti, da mora sprejeti vsaka kompanija na hranu 4 brezposelne. Ko gredo ti vojak u »campo« (vaje), vzamejo s seboj tudi dodeljene brezposelne delavce. To se sedaj vidi okrog Kozaršč, Volč, in Čiginja, kjer imajo vojak oružne vaje. Poleg tega, pa so baje odredili, da mora sprejeti po par (?) brezposelnih na hranu vsak stalen plaćanec (zdravnik, odvjetnik, sodnik i t. d.). Za vojaške stvari in podobne zadeve pa ne manjka denarja. V već krajih okrog Tolmina (Poljubinj) grade ali pa še nameravaju (Kozaršće) zgraditi vojaška skladišća in vojašnice. Na Kozarščah čakajo na delo cele trume brezposelnih delavcev. Vojaske oblasti so v to svrhu že nakupile potrebna zemljišća (na Pelencih).

Z delom bi morali pričeti že prvega maja; sedaj pa nekako odlašajo, kakor bi ne imeli sredstev za graditev skladišća. Ubogi delavci so že neštetokrat zamać čakali! Morda pa s temi obljubami le varajo revno ljudstvo?

Letos so uvedli zopet nekaj novih davkov. Kmet, ki je že itak zmogčan do kosti, ne ve, kje bo vzel in kako bo plaćal. Nekdaj cvetoća Tolminska je sedaj ena sama velika razvalina. Tolmin, ki je bil nekad središće prometa, je sedaj groblje brez življenja. (Mos.)

NOVA MAŠA V HRUŠICI.

Trst, jula 1932. Dne 3. 7. se je v Hrušici v Istri vršila nova maša. Kakih 150 let že ni bilo nove maše u tej veliki fari, v kateri je bil kaplan na nekaj časa veliki Dobrila. Novo mašo je darovao č. g. p. Vilibald Novak, kapucin. Doma je novi mašnik u Obrovu pri Martinu. Kot malega dečka ga je poućeval teđanji kaplan g. Soklić in ga poslao u zavod sv. Stanislava u St. Vid, kjer je napravil nižio gimnazijo. Vižio je napravil u Varazdinu pri kapucinih, bogoslovje pa na univerzi u Inomostu. Po sedmih letih se je kot duhovnik vrnio domov. Velika radost je objela vso vas in vso faru nad tem dogodkom in vse se je veselilo nove maše, ki se je izvršila zelo slovesno. Zbralo se je okoli novomašnika mnogo duhovščine in polno ljudstva, ki je s solzami u očeh zrlu na svojega rojaka pred božjim oltarejm.

ARETACIJE U GORIČI

Gorica, jula 1932. U Gorici se dogodilo pred nekoliko dana incident, koji je zakljućen aretacijom 31 godinu starog Rikarda Paućića. Karabinjeri su Paućića aretirali izjavljui, da se on zavadio s jednim milicionerom i napao ga. Bit će predan sudu.

U Batuljama nad Črnićama u Vipavskoj dolini nepoznata su lica bacila u rijeku Vipavu talijansku ploću s osnovne škole. Slijedećeg dana su karabinjeri proveli »istragu« i izvršili mnoge aretacije. Medju ostalima bio je aretiran jedan mladi đjak iz Sela. Svi su bili odvedeni u Goricu. Najavljuje se, da će biti sudjeni po novom zakonu o zaštiti države.

U Ložicama kod Vipave priredio je Anton Frelih, po tamošnjem obćaju, osam dana po svom vjenčanju domaću priredbu s plesom. Mladi gospodar je gostoljubivo pozvao na priredbu svakog, ko je prolazio mimo njegove kuće. Ali karabinjeri su najjednom došli i prekinuli zabavu, na kojoj je bilo previše Slovenaca. Interesantno je, da je Frelih predan sudu, jer nije ovu svoju intimno domaću slavu prijavio policiji i financiji i nije na ulazu svoje kuće ubirao ulazninu.

ATENTAT NA RIJEČKU RAFINERIJU?

Rijeka, jula 1932. U noć od nedjelje na ponedjeljak pretprošlog tjedna poslije ponoći čula se u cijeloj okolici rafinerije petroleuma strahovito jaka detonacija, od koje su se potresli svi prozori okolnih kuća. Mnogi su u okolnim kućama poskakali iz kreveta i potćrćali k prozorima. Kratak čas iza detonacije suknuo je velik plamen u vis rasvjetljivu krvavo crvenim plamenom mjesto eksplozije. Eksplozija je nastala na prostoru izmedju glavne strojarne i velikih depozita sirove nafte, koji se nalaze na sjevernom dijelu tvorničkog teritorija. Odmah iza detonacije zatrubila je tvornička sirena i nastala je uzbuna u tvornici, radnici zaposleni u noćnoj šifiti pojurili su prema mjestu eksplozije. Dojurila su i dva vatrogasna automobila i kola Crvenog krsta, ali nakon što se, valjda sam po sebi, prvi visoki stup plamena ugasio, nije se pojavio već požar, nego su tek nekoje grede kraj strojarne počele goriti, ali su brzo pogašene.

Kad su došla kola Crvenog krsta, radnici su prenijeli u kola jednog radnika, svega ogrezlog u krvi, noseći ga na jednoj plahli. Izgleda da je taj radnik stradao kod eksplozije.

Sav taj događaj mnogo se komentira na Rijeci i povod je raznim verzijama. Pa dok neki govore o slučajnoj eksploziji jedne parne cijevi u strojarnici odnosno u kotlovnici, dotle je druga verzija o uzroku eksplozije, ta da je eksplozija potekla od atentata, dakle nikako slučajno. Teško je zaista utvrditi o čemu se zapravo radi, ali mnoge popratne okolnosti i razni događaji iz nedavne prošlosti, daju naslućivati mogućnost pripremljenog atentata.

GOSPODARSTVO PO ITALIJANSKU OKUPACIJU JULIJSKE KRAJINE.

Na Bovškem (Soća, Trenta), se preživlja 95% ljudi od ovćijereje in kozlerije. V. Soći je bilo pred vojno 11.000 koz, a 1919-1920. 500 koz. V Trenti je bilo pred vojno 600 koz, 1919-1920. 300 koz.

Leta 1921. je italijanska vlada uvedla u teh kraji davek na koze in ovce, češ, da škodijo gozdu.

Leta 1921. je nameravala italijanska vlada ukiniti Idrijski rudnik. Izvoz je teđaj radi zgube glavnega tržišća (Kalifornija; za čišćenje zlatih žil) popolnoma izostal. V sredi leta 1921. je bilo v skladiščih idrijskega rudnika 12.000 steklenic a 34½ litrov živosrebrne rude, ki je niso mogli razpećati.

Leta 1919. je bilo sprejetih u Goriško bolnico 346 ljudi iz okolice, ki so bili ranjeni od roćnih granat in bomb; od teh jih je umrlo 20. Najveć pa je slučajev, da jih sploh niso peljali u bolnico, ker so umrli kmalu po nesreći.

Briški koloni, so se u tej dobi zamać trudili, da bi rešili kolonatsko vprašanje.

V vojni dobi, so bili u mnogih kraji unićeni zemljejeknižni spisi (Jamlje, i t. d.) Za ponovno izmeritev zemlje je moral kmet plaćati od 500 do 800 lir.

Leta 1920. so dobili naši kmetje (na Goriškem) od italijanske države 56.000 lir podpore (v naturalijah); od te pa je odpadla ena trećina na Furlanijo in Trbž. Nabrežina (kamnolomi) je zgubila po vojni vsa tržišća razen Egipta.

Pred vojno je prišlo po morju u Trst 9.560.000 q (1914), a u letih 1918.—1920. 8.320.000 q.

Pred vojno je prišlo u Trst po železnici 5.390.000 q (1914.), a u letih 1918. do 1920. 4.470.000 q. (Mos.)

ODLIKOVANI KROJAČKI SALON ZA GOSPODU

A. Slavec
ZAGREB

Mesnićka ulica br. 1. Telefon br. 74-43
VELIKO SKLADISTE NAJMODERNIJIH
PRVORAZREDNIH ENGLJSKIH ŠTOFOVA

OBSODBE ZARADI POBEGA ČEZ MEJO.

Gorica, julija. Pred sodnikom v Ajdovščini se je vršila te dni cela vrsta procesov zaradi bega čez mejo. Obsojeni so bili v kontumaciji na 4 mesečno ječo, na globe po 3000 lir in na denarne kazni po 240 lir naslednji obtoženi: Drago Kodrič, Rafael Humar in France Mihelič iz Rihemberka, Lojze Goriup, Tone Mohorčič, Marija Cehovinova in Andrej Kodele iz Vipave, Josip Saksida iz Skrilj, Janko Vidic iz Dola-Otlice, Andrej Ječič iz Erzolja, Alfonz Rotar iz Sv. Križa na Vipavskem, France Marc in Josip Marc iz Budanj ter Ivan Česnik z Dolge Poljane. Nadalje je bila obsojena pogojno na tri mesece ječe, 2000 lir globe in 240 lir denarne kazni 27 letna Albina Rust iz Sanabore, ki se je lani meseca marca skrivaj izselila, a se je pred kratkim spet vrnila domov in bila tedaj aretirana ter izročena sodišču.

KAKVE OPĆINSKE TAJNE DOBIVAJU NAŠA MJESTA NA TRŠČANSKOM KRASU.

Trst, jula 1932. — Poznato je, da su fašističke vlasti onemogućile i poodpuštale sve naše činovnike po javnim uredima, pa tako i s općina. Općinski tajnici, koji imaju najviše direktnog dodira s narodom, također su gotovo svi smijenjeni i postavljeni su fašisti. Oni, koji su još ostali, smjenjuju se čim se nadje neki fašista, koji je spreman, da preuzme mjesto. Sad je nedavno tršćanska provincija poslala u Rim na ispit za općinske tajnike jednu grupu kandidata fašista i kako novine javljaju položili su ispite svi dobro. Da se vidi kakve će općinske tajnike dobiti naša sela po slovenskom Krasu citirat ćemo njihova imena: Apollonio Gianandrea, Bernardon Attilio, Blasina Giovanni, De Pretis Carlo, Di Marco Gualtiero, Di Paoli Mario, Simini Eugenio, Grassi Diego, Iurcotto Ercole, Lius Pio, Longo Luigi, Maraspin Antonio, Petrovich Giovanni, Pozzari Ruggero, Puppo Carlo, Quargnali Pino, Raccanelli Bruno, Romanelli Domenico, Scifo Arturo, Semerani Giuseppe, Speri Giuseppe, Stalegni Luigi, Stalzer Albino, Nerino, Tancredi Domenico, Tedeschi Paolo, Tomasi Augusto.

FAŠISTIČNO ZBOROVANJE U VIPAVI.

Gorica, jula 1932. V Vipavi se je pred dnevi vršilo zborovanje vipavskih fašistov. Zborovanja se je udeležil tudi goriški fašistični tajnik Avenanti. Vipavski politični tajnik Zani je poročal o vipavskih fašistih in njihovih organizacijah, ki so se v zadnjem času, kakor je zatrđil, zelo ojačile. Krajevni tajnik je posebej poudaril delavnost ženskih fašističnih organizacij.

ARETACIJE IN OBSODBE V GORICI

Gorica, jula 1932. V Gorici so karabinjerji aretirali 32-letnega Franja Sfiligaja in 30-letnega Josipa Vogriča, ki so osumili, da sta brez posebnega dovoljenja zbirala razstrelivo, ki je še sedaj rezstreseno še iza časa svetovne vojne po goriški okolici. Bila sta izročena sodišču.

Karabinjerji so aretirali tudi 21-letnega Marija Grudna in ga izročili sodišču. Prijavili so ga sodišču, češ da se ni prijavil k vojaškemu naboru.

Pred goriškim sodiščem sta bila zaradi bega čez mejo sojena 17 letni Valentin Cijan iz Mirna in 24 letni Anton Kašca iz St. Petra pri Gorici. Obsojena sta bila v kontumaciji na 3 mesečno ječo in po 2000 lir denarne kazni.

Karabinjerji so prijavili goriškemu sodišču 57 letnega Andreja Uršiča iz Volče Drage, ker je brez potnega lista skrivaj zbežal čez mejo. Sojen bo te dni v kontumaciji.

ARETACIJE U AJDOVŠČINI KOD GORICE

Gorica, jula 1932. Neki dan su sve jugoslavenske novine javile, da je u Ljubljani doletio jedan talijanski vojni avijon, kojim je upravljao Slovenac iz Julijske Krajine Josip Križaj. On je avijonom prebjegao na jugoslavenski teritorij iz Vidma, gdje je bio na vojnim vježbama. Križaj je rodom iz Ajdovščine kod Gorice. Njegov b'jeg izazvao je reperkusije u njegovom rodnom kraju. Policijski organi, agenti, karabinjeri i milicioneri vrše strogu istragu. Već je aretiran Ivan Feigel, trgovac kožom, bivši učitelj, koji je bio od fašističkih vlasti silom penzionisan, te Brajnik, upravitelj posujilnice u Ajdovščini. Narod je u strahu pred daljnjim aretacijama i progonima. Interesantne su ove mjere fašističke policije u Ajdovščini za biljeg koji je uslijedio iz Vidma i o kojem sigurno nije niko znao i nije mogao imati udjela.

SPREMEMBE U FAŠISTIČNI STRANKI NA GORIŠKEM.

Gorica, jula 1932. V posljednjem času je prišel pokrajinski fašistični tajnik u Gorici Avenanti izvajati spremembe u krajevnih vodstvih fašistične stranke po goriški deželi.

V Kanalu vršil se obćni zbor fašistične organizacije. Predsedoval mu je Avenanti. Na obćnem zboru so ustoličili novi sekijski direktorij.

Preteklo soboto zvečer so zborovali fašisti u Kobaridu. Tudi tega zborovanja se je udeležil konzul Avenanti. Na zborovanju je krajevni fašistični tajnik Nuzzi poročal o položaju u Kobaridu in med drugim dejal, da si je krajevna fašistična organizacija po dogodkih lanskega leta prizadevala, da bi pomirili ljudstvo, obenem pa je postavila vse svoje sile za nadzorovanje kobaridskega kota, da se ne bi ponovila teroristična dejanja drugorodnih elementov.

Konzul Avenanti je končno imenovao novi fašistični direktorij u Kopri, kjer je dosadnji krajevni tajnik Castellani podal otsavko. Avenanti je imenovao za njegovega naslednika fašista Codellija.

NOVI DIREKTORIJA FAŠJA U LOVRANU.

Rijeka, jula 1932. — Pokrajinski fašistički tajnik postavio je lovranskom fašiju novi direktorij. Politički sekretar je Pietro Pertille, a odbornici su Raffaele Rack, Chersovani Giuseppe, Dr. N. Giacich i Aldo Maguolo.

PREMESTITVE U SODNIJSKI SLUŽBI.

Trst, jula 1932. Predsednik tržaškoga civilnoga in kazenskoga sudišća Savino Gammino je bil premešćen u Turin, kjer je imenovan za predsednika tamkajšnjega sudišća u Aosti sodnik dr. Alojzj Patis.

Z goriškoga sudišća je bil premešćen k sudišću. Gammino je že otpotova u Trsta.

BEDA U BISTRIŠKI OKOLICI.

Reka, jula 1932. Gospodarska kriza, ki so posebno čuti slovenski živelj u Italiji, ni prizanesla niti okolici ilirske Bistriče. Tam je gospodarska kriza toliko večja, ker so ti kraji nekada živeli skoro izključivo od prodaje lesa in je danes nestal poln zasto u lesni kupčiji. Les nič već ne gre u Italiju. Poleg tega je imelo mnogo domaćih lesnih trgovcev velike izgube s to kupčijo, ker italijanski trgovci kratkomalo ne plaćujuje naročenoga blaga. Tudi Trst ne porabi niti za kurjavo toliko lesa kakor negdaj. Naši ljudje se se nekada zelo izseljavali u Ameriko, a danes ni tuda već zaslužaka. Mnogi bi se radi vratili, nimalo pa denarja za potne stroške. Nekaj domaćinov si služi kruh pri utrdbenih delih na Snežniku. Italijani utrdjuju Snežnik že već let. Pse polno delavce je Italijanov. Vsi so morali priseći, da ne bodo izdali skrivnosti razoranoga Snežnika.

KARABINJERI NAPADLI SLOVENSKU DRUŽINU U PODGORI.

Gorica, jula 1932. V Podgori pri Gorici je prišlo u torek minolega tedna dohudega incidenta med Bregantovo družinom in karabinjerji. Bregantov sin Angel star 32 let je bil pod posebnim policijskim nadzorstvom. Nadzorstvo bi moralo te dni poteći. Zglasili so se pa u hiši karabinjerji, da bi zadnjič ugovorili, če se Angel Bregant ravna po določilih posebnoga nadzorstva. Našli so tako Angela Breganta, kakor njegovoga 61 letnoga očeta Ivana ter brata 28 letnoga Leopolda in 17 letnoga Gvidona pri delu. Moški su ravno razkladali seno z voza. Karabinjerji su, kakor poročajo listi, osumili, da so si Bregantovi preskrbeli seno na ta način, da si ga je Angel Bregant prislužio, kar bi po določilih policijskoga nadzorstva ne smel. Karabinjerji su tedaj ostro nastopili proti Bregantovim, ki so se za el branili. Prišlo je do spopada, pri katerem su karabinjerji žugali tudi z orožjem. Nazadnje su se morali Bregantovi vdati in su jih vse štiri aretirali ter izročili sodišču.

PROCES RADI UMORSTVA JEDNOG RENEGATA FAŠISTE I JEDNOG KARABINJERA.

Pula, jula 1932. — U Puli se je prošlog tjedna održao senzacionalni proces protiv Ivana Stokovića, Šime Vidulina i Grge Korenića, koji su sva trojica iz okoline Kanfanara, koji su bili optuženi da su lanske godine ubili fašistu Bursića, zapravo njihovog seljana Bursića, poznatog renegata, te da su ubili karabinjera Giorgia i ranili njegovog druga, drugog karabinjera Giuliana. Bilo je to meseca maja lanske godine. Stoković je bio ubio Bursića i veća četa karabinjera tražila je ubicu. Blizu Kanfanara karabinjeri su opazili

dva čovjeka i pozvali ih da se zaustave. Ali mjesto toga, ova dva čovjeka počela su bježati. Karabinjeri su jurnuli za njima. U sumi je jedan između one dvojice počeo pucati a hitci su pogodili karabinjera Giorgia, koji je pao na mjestu mrtav, a Giuliana je bio ranjen, tako da je morao više mjeseci da se liječi u bolnici. Karabinjeri nisu uspjeli da ih ulove, jer su se bojali, da bi izgubili još svojih ljudi. Slijedećeg jutra bio je aretiran Vidulin, na kojeg je pala sumnja, a isto tako pala je sumnja i na Korenića, da su pucali na karabinjere i da su pomagali Stokovića. Stoković je bio osuđen u kontumaciji na 30 godina zatvora i 16000 lira novčane kazne, Vidulin na 16 godina zatvora i 1600 lira kazne a Korenić je bio riješen, jer nije protiv njega bilo nikakvih dokaza...

PRILIKE U GORIČKOM MALOM SJEMENIŠTU POD SIROTTIJE.

Gorica, juna 1932. — Već smo nekoliko puta naglasili, da se u goričkom sjemeništu, otkako je Siroti upravitelj goričke nadbiskupije, mnogošta promijenilo. Dok je bio živ dr. Sedej, uprava sjemeništa bila je pravedna koliko za Slovence toliko za Talijane i Furlane. Pod Sirotijem postao je taj zavod škola talijanske propagande. Nedavno je posjetio sjemenište i fašistički prefekt Tiengo, i pred njim su pitomci morali da deklamuju fašistički i da manifestuju za Mussolinija i fašizam.

Nedavno je u sjemeništu završena školska godina. Izdana je statistika o stanju sjemeništa. Prema toj statistici vidimo, da je početkom školske godine 1931/32 bilo u malom goričkom sjemeništu 183 pitomca, a koncem godine 158. Od toga je bilo 135 dječaka s teritorija goričke nadbiskupije, 23 iz tršćanske. Po narodnosti bilo je 48 Talijana a 110 Slovenaca. Ali uza sve to zavod je talijanski...

PREMIJEŠTENJA OPĆINSKIH TAJNIKA U ISTRI.

Pula, jula 1932. — Puljski je prefekt premjestio općinskog tajnika Privilegija iz Plomina u Buje, Bracca iz Žminja u Plomin, Citadinija iz Buja u Žminj. Početkom ovog meseca imenovao dra. Alojzija Colbertalda prefekturinom komesarom u Žminju. Dosadnji žminjski podeštat Pirenio Pirani bio je premješten u Roč. Ročki komesar Rusca bio je premješten u Žminj, kao pomoćnik dra. Colbertalda.

GODIŠNJICA JEDNE BITKE ZA LUKU BAROŠ.

Rijeka, jula 1932. — Dne 28 jula fašistička federacija riječke provincije izdala je manifest, kojim se podsjeća fašiste, da je toga dana pred jedanaest godina na Rijeci bila bitka radi luke Baroš i da je tom prilikom palo šest fašista. Federacija upozorava, da riječki fašisti nisu zaboravili na njihovu junačku smrt i krv, koja je pala za pravo Italije.

VELIKA BEDA IN BREZPOSELNOST U SV. KRIŽU.

Trst, jula 1932. Kakor povsod, tako je tudi u Sv. Križu velika beda in brezposelnost. Zadnje čase se je za ribiče položaj nekoliko zboljšal radi obilnega ribolova (sardele). Vendar pa je radi velike krize težavno z izvažanjem (prodajanjem) rib. Tovarna za konzerviranje rib u Gradežu je odpovedala nakupovanje. Ker jih ni mogoče u Trstu veliko prodati, jih morajo Svetokrižani nositi po okolici in Krasu. V najboljšem slučaju jih prodajo po 2 liri kg, a to le tedaj, ko je slab ribolov.

Do sedaj je bil za Nabrežino in Sv. Križ fašistični tajnik Fogia; pretekli mesec pa je bil u Sv. Križu imenovan za fašističnoga tajnika učitelj Mannes. (Mos.)

Pripovijest „Istre“

Zastava na vjetru

Jože Jeram (Nastavak 24.)

Najedampu dođuri iz pokrajnje ulice na trg u divljem trku na biciklima nekoliko naraštajaca, koji su vikali iz sveg glasa:

— Revolucija, revolucija!...

Ta riječ je trgnula sve. Zorzuť sa svojim sinom otide prama njima. Kapelan i Stanić išli su za njima. Jedan od naraštajaca skoči s bicikla i priča je:

— Dočekali su nas i napali. Dvojica leže na cesti i ne mogu dalje... Čitavo selo se pobunilo...

Zorzutu su prošli hladni žmarci po čitavom tijelu. Skoro nije vjerovao. U misli su mu noglo došle posljedice, koje bi mogao i on da osjeti. I malo kao da se pokajao...

Kapelan je probljedio i pogledao je značajnim pogledom Stanića. Ni Stanić se nije više smijao nego je govorio:

— Uvjeren sam, da nisu bili oni, koji su zastavu otrgnuli... Poznam naš svijet. Ako se brane, oni se brane iz ogorčenja, jer su nedužno optuženi.

Mladić je pogledao oštro u izazivajuće oči Stanićeve. Udario je štapom po nozi i promrsio:

— Vi ćete još vidjeti, i sam Bog će izvjesiti zastavu!

S druge strane varoši čuo se glas trublje, koja je pozivala crne košulje na okup...

To poslije podne posjetio je Ciril Mislej župnika. Župnik ga je primio vrlo prijazno, ponudio mu je cigaretu i natočio mu vina. Na poseban način prikorio je njegovog oca, što se opire onima, koji mogu radi toga, da donesu još veće zlo u selo.

— Takav je on. Nije moguće nagovoriti ga, — govorio je Ciril. Pred očima mu je bila figura Andreja Hofera. A zatim je župniku spomenuo propovijed...

Zašli su u razgovor. Na koncu je župnik govorio mirnim glasom:

— Znam, da bi morao učiti ljubavi do svojega bližnjega nekog drugog, a ne moje ovčice. Znam i to, da moji župljani dobro shvaćaju moje riječi i znadu, ko je kriv, pa su im te riječi na utjehu i potporu duši. A ako razumiju župljani sigurno razumije i neko drugi, koji nije pozvan, da sluša. Zato moram govoriti i o kršćanskoj strpljivosti i ako je naša strpljivost već prevelika, jer prelazi čovječje snage... Ali, što govorim? Da li vi vjerujete, da dođu čovjeku momenti, kad misli i radi drugačije, nego što bi morao misliti i raditi?

Župnik je gledao Cirila pronicavo u oči. Ciril je govorio:

— Znam, kako je to. Znam i osjećam. Ja sam pacifist. Meni se gade do dna duše kasarne i topovi i boli me, kad pomislim, da bi moralo čovječanstvo još jedamput da iskusi grozote rata... Ali, kad pomislim, da bi naš narod u današnjim prilikama mogao da nestane i izgine kroz sto godina, ne mogu da u sebi dozvolim tih sto godina polaganog umiranja. Još jedan val krvi i ognja, da bi ostao ovaj narod i njegovo sjeme na ovim tlima! To je neminovno, to gori u meni iz dana u dan sve jače i ako se u dnu čovječanski osjećaji bune i protiv same pomisli o ratu.

A onda su župnik i Ciril zamukli. Plaho su jedan i drugi gledali u prozore iza kojih su se spuštale večernje sjene. Sunce je bilo već zašlo, vjetar je puhao opet jače.

Kad se Ciril oprostio od župnika i kad je išao prama svojoj kući, obuzeo ga je tjeskoban osjećaj, neka mješavina gorčine i sržbe. Mnogo ima ljudi na svijetu, koji u svojoj slabosti žele imati snagu, kakvu su imali Martin Krpan, Kraljević Marko ili Peter Klepec. Ali niko nije to želio i tako jako čeznuo za tim kao Ciril te večeri.

Da bi mogao odmaknuti planine, promijeniti vodama tok, ograditi domovinu morem i granitnim hridima, sve bi to učinio. Želio je biti gospodar strelja, i gromova, želio je imati željeznu šaku i neranjivi život. Htio je da može praviti čudesa...

A tako je bio malen Ciril, Cirilček, sin kovačev iz Stožić, pravnik iz Padove, koji nije imao ništa drugo nego mlado tijelo, ljubav i čežnju i gole ruke. Premalo, da bi i sam sebe mogao da obrani...

Krenuo je iz sela. Po uskoj stazi išao je među lijeham svježje zemlje, izmedju vinograda i stabala uz brijeg. Vjetar je tresao grane i mladice, igrao se njegovim raskuštranim vlasima i češljao ih nestašno.

Nad selom, na mjestu otkuda se moglo da vidi, na kuće i na crkvu, na sve prostrano polje i na dolinicu do varoši te dalje prama gradu, zaustavio se. Nebo je bilo jasno, zvijezde su se micale kao zlatni hruštevci na crnom plaštu...

Predmeti su bili jedva vidni, u tamnim su se obrisima držali crne pozadine. Bilo mu je kao da sva ta zemlja, gore i obronci dišu i osjećaju, da ga zibaju i uspravljaju u svojem naručju.

Majka zemlja, njegova domovina, ljubljena, od Boga stvorena, od usuda poklonjena rodu, koji je stotinu puta izmučen, stoputa iskušan, zemlja, koja je tisuću puta otkupljena suzama i znojem... Mati zemlja, mati domovina!

U noćnoj tišini obuzela ga je neka tajnovitost te zemlje i njene sudbine, te je dignuo ruke kao svećenik kod mise i neizmerno je trpio i toplo osjećao. Suze su mu se sakupljale i počele da mu naviru na oči.

— Domovino, što ćeš još ti da podneseš?

Čekao je odgovor, kao da zemlja-domovina zna svoju budućnost i da će mu u tajnovitoj pjesmi tog trenutka to povjeriti.

(Naslovit će se.)

MUSSOLINIJEV LIST TVRDI DA JE JULIJSKA KRAJINA VEĆ TALIJANSKA

Trst, jula 1932. — »Il Popolo d' Italia« list koji na svom čelu nosi napis »Fondatore Benito Mussolini« donosi u svom broju od 1. jula interesantan članak pod naslovom »Sul Carso«. U tom članku kaže se, da na Krasu puše često vjetar s istoka (!), ali da se već može da diše isti talijanski zrak, jer je fašistička akcija uspjela i Kras je sasvim talijanski. »Popolo« tvrdi, da je politička asimilacija krajeva uz granicu vrlo teško umjetnost (»un arte difficilissima«). To je više umjetnost nego problem. To su uostalom znali i stari Rimljani, koji su u asimilacionoj akciji i u umjetnosti upravljanja narodima bili više nego majstori. Od njih se fašizam učio. Prije nastupa fašizma, to jest prije 1922. prijašnje su vlade kušale u onim krajevima razne metode, ali bez uspjeha. Trebalo je da dodje fašizam. Bivši režimi provodili su asimilaciju onako kako su prilike tražile, prema interesima i s posebnim računima, kao da se radi o nekakvom birokratskom problemu. Ništa nije bilo po planu s nekog višeg interesa nacionalnog i državnog. Fašistički je režim naprotiv shvatio stvar onako kako treba, u cjelosti i koordinirao je čitav politički sistem u Julijskoj Krajini prema jednom jedinom cilju asimilaciji čitavog pučanstva ravnom linijom. Trebalo je boriti se s protivstima i nepovjerenjem, ali fašizam je imao željeznu volju: pobjediti pod svaku cijenu na ružan ili na lijepi način, eliminirajući slabosti i udarajući gdje je trebalo. Kad je trebalo nemilosrdno je po onima koji se nisu dali padala fašistička sjekira. Slaveni koji su bili borbeni, žilavi, otporni i koji su se odupirali svim sredstvima, danas su oboreni, počinju da vjeruju u fašizam (?). Pučanstvo se počelo psihološki transformirati. Oni, koji su još protivni eliminiranju se sami od sebe. Kameniti Kras biti će doskora sasvim fašistički kaže »Popolo«, sav duboko talijanski i fašistički i bit će zauvijek zaboravljena njegova drugorodna prošlost.

Ovaj članak napisao je »Farinata« redaktor »Popola«, koji na Krasu nije nikad bio. Inspiraciju za ovaj članak dali su mu lažni izvještaji o fašističkim »radunima« po Julijskoj Krajini, kako ih donosi tršćanska fašistička štampa, koja zavarava sebe i one u Milanu i one u Rimu, ali ne može da uvjeri nikoga s Krasa, da je Kras talijanski i fašistički i da će to ikada biti. Kras je ostala Julijska Krajina svakim je danom sve više naša, naša, naša! Tamo puše stalno vjetar s istoka...

RIJEČKA PRETURA OSUĐUJE NEUMORNO I BEZ PRESTANKA.

Rijeka, jula 1932. — Pred riječkom preturom održavaju se u posljednje vrijeme sve češći procesi protiv naših ljudi iz Julijske Krajine, koji se optužuju da su pokušali preko granice bez putnice. Ti brojni procesi pokazuju nam naročito jasno kakvo stanje vlada u Julijskoj Krajini. Razumije se u mnogo slučajeva pred sud dolaze i takvi naši ljudi, koji nisu nikada pokušali da prebjegnu preko granice, nego je samo pala sumnja na njih, pa ipak bivaju osuđivani, jer se za te osude ne traži mnogo dokaza, dovoljna je optužba, koju podnese neki milicooner, karabinjer, pa čak i kakav privatni konfident. U posljednje vrijeme naš svijet boji se da dodje uopće na Rijeku, jer je to skopčano s opasnošću, optužbe o pokušanom bijegu preko granice i kaznom. Ovih dana bili su osuđeni: Josip Glavić bio je osuđen na 4 mjeseca zatvora i 2666 lira globe, Božo Vadinol iz Boljuna bio je osuđen na 3000 lira globe, Emilij Marušić osuđen je na 3 mjeseca zatvora i 2000 lira globe.

MED FAŠIZMOM I VOJAŠTVOM.

Trst, jula 1932. Prvo nedjeljo juna su u Trstu zelo opazili da je izostala običajna vojaška parada na glavnom trgu u spomin obilježnice ustave (festa dello Statuto). Pozneje se zvedeli, da su vpoходу hoteli fašistovski milicijari imeti prednost pred rednim vojaštvom. Ko je poveljujući polkovnik to vidio, je komandirao vojaštvo nazaj u kasarno in izvedel defiliranje na dvorištu. Tržačani menijo, da se je s tem moškim dejanjem smrtno zameril fašizmu.

FAŠISTI SU SE BOJALI...

Buzet, jula 1932. — Iz Vrha je neke skupštine čitavog istarskog fašizma u Buzetu, o kojoj je posljednji broj »Istree« donio opširan izvještaj, karabinjeri i fašisti stražili su čitave noći po svim putevima, koji vode u Buzet i obilazili sela, te su mnoge »sumnjive« pretražili i uhapsili. Poslije skupštine bili su uhapseni pušteni na slobodu.

IZBILI MU U ZATVORU SVE PREDNJE ZUBE.

Gorica, jula 1932. — Jedan mladić iz Renča bio je u januaru ove godine uhapšen i bez ikakvog razloga ostao je u zatvoru, gdje se i danas nalazi. Govori se, da će biti poslan na sudjenje u Rim. U gorickom zatvoru je bio već do sada zlostavljan tako, da su mu izbili sve prednje zube...

ZAR JE STARI BOMBI JOŠ ŽIV?

Gorica, jula 1932. — Dne 5. jula fašisti su u Gorici svečano proslavili 80. rođendan gorickog podeštata i fašističkog senatora Giorgia Bombia, rene-gata Bombiča. Ne trebamo isticati kako je Bombi veliki neprijatelj našeg naroda i koliko je zla učinio našem pučanstvu naročito poslije rata kao pristaša fašizma. Poznat je inače iz predratnog vremena iz političkih borbi u Gorici.

UVRIJEDA TALIJANSKE ZASTAVE — GODINU DANA ZATVORA

Trst, jula 1932. — Ove godine na dan »Rimskog Božića« Franjo Krelić, star 41. godinu iz Trsta, prolazio je po Via Industria i pred jednom se gostionom zaustavio. Na gostioni i na ostalim kućama visjele su uslijed fašističkog blagdana talijanske zastave. Krelić je počeo da galami. Tuda je prolazila patrola karabinjera. Krelić je bio uhapšen i predan sudu, da je vrijeđao talijansku zastavu. Bio je predložen čak Specijalnom tribunalu na sudjenje, ali ga je taj tribunal poslao običnom sudu u Trstu. Pred par dana bio je osuđen na godinu dana zatvora i 250 lira globe.

VENECIJA I DALJE ŽDERE TRST

Trst, jula 1932. — Pred nekoliko dana donio je tršćanski list »Popolo di Trieste« vijest, da će iz Trsta biti prenesena u Veneciju komanda gornjojadranske zone svjetionika. »Popolo« se čudi ovoj mjeri i konstatuje, da bi time imao biti otpušten veliki broj osoba, koji je službovao u Trstu. Osim toga, što će ova mjera povećati besposlicu u Trstu, oduzimlje se Trstu zapravo posljednja pomorska vlast, koja mu je još ostala. A osjetit će taj gubitak, kaže »Popolo« i trgovina, jer svjetionici neće više biti snabdjevana u svojim potrebama u Trstu nego u Veneciji. Pozivlju se vlasti, da zapriječe to, jer je Trst i onako dosta izgubio time, što su se već sva parobrodarska društva preselila silom u Genovu i Veneciju.

BALILLE IZ KRKA I SUŠAKA U ITALIJU

Trst, jula 1932. — Oni, koji znadu, kako postupa fašizam s našim narodom u Julijskoj Krajini začudit će se ako po prvi put sada čuju, da u Krku i jugoslavenskoj Dalmaciji ima fašistička organizacija i organizacija Balila. Ali tako je. Talijani u Jugoslaviji tretiraju su doista malo drugačije nego Jugoslaveni u Julijskoj Krajini. Ovih dana sve su talijanske novine donijele vijest, da je samo iz Krka došlo u Italiju i uputilo se u ferijalnu koloniju u Pesaro, Francavilla i Pescaru 70 balila i malih Talijanka iz Krka i 47 balila iz Sušaka. Balille iz Krka pratio je učitelj Amadeo Vitale i krčki župnik don Alfonso Donegga te još nekoji učitelji, dok je one sa Sušaka pratio talijanski konzul na Sušaku dr. Romizzi. U svim gradovima, kuda su balille prolazili bili su srdačno dočekivani od strane najviših predstavnika vlasti. Interesantno je, da su balille na putu imali i zastavu krčkog fašja (gagliardetto del Fascio di Veglia).

FAŠISTIČKA ŠTAMPA O SKUPŠTINI EMIGRANATA U BEOGRADU.

Trst, juna 1932. — Mnoge fašističke novine, a najopširnije rimski poluslužbeni »Giornale d' Italia« zabilježile su skupštinu udruženja »Istra—Trst—Gorica«, koja je održana nedavno u Beogradu. »Giornale d' Italia« donio je čitav izvještaj iz našeg lista.

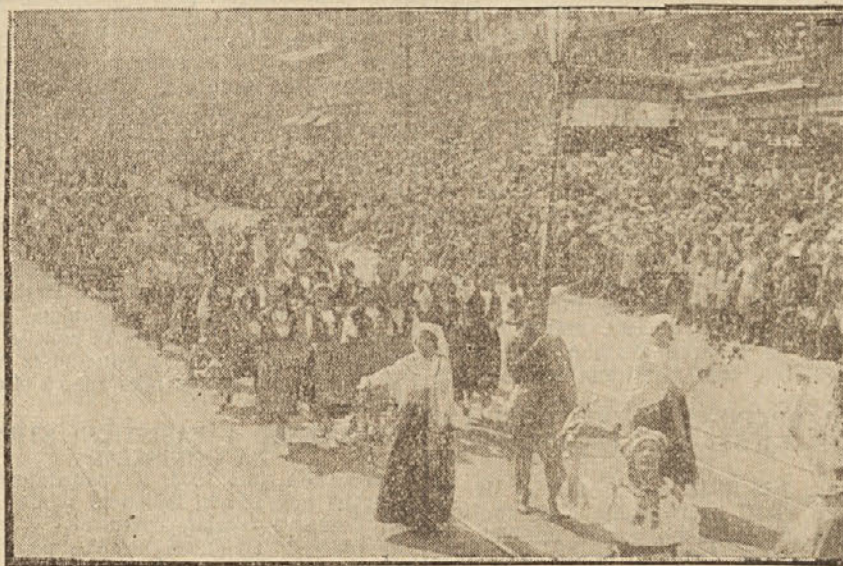
ITALIJANŠČINA V SLOVENSKIH CERKVAH.

»Slovenec« piše: V župniji Šmarje pri Kopru se je po odhodu slovenskega duhovnika zgodilo, kar je bilo pričakovati. Začelo se je energično obračati na italijansko. Novi duhovnik Širca je že uvedel pouk verstva za otroke v laškem jeziku tudi za prvo obhajilo. Občina je prevzela stroške za nabavu latinskih tekstova, da se na koru čimprej začne peti izključno latinsko i potem seveda laško. Tako se sistematično vrši delo raznaroditve tudi v območju tržaške škofije.

Glede letošnjega prvga obhajila na Opčinah smo prejeli še sledeće podrobnosti. Župnik je naznačil, da bo nauk za otroke v dveh oddelkih, laškem i slovenskem. Velika većina otrok je bilo seveda priglanih k slovenskemu oddelku, kjer je učil župnik sam, le malo pa k laškemu, kjer je učil katehet, ki hodi iz Trsta. Nato so fašisti napravili agitaciju od hiše do hiše. Vsem ki o odvisni od železnice, tramvaja, obćine itd., so grozili, da izgube takoj službu in delo, če ne pošljejo otroka k laškemu oddelku. Z grožnjom, da jih izroče lakoti in poginu, so ljudi prisilili, da se vdali. Agitacija je bila živahna kakor ob kakšnih volitvah. Tako je le okroglo 20 otrok iz neodvisnih družin smelo obiskovati nauk pri domaćem župniku in imeti obhajilno slovesnost po stari šegi. Pripomniti še moramo, da ni res, kar je pisal »Piccolo«, da je bilo pri laškem obhajilu pete latinsko. Peli so italijanski! Saj to je tudi ves namen laškega »liturgičnega« gibanja na slovenskem ozemlju. Kam bi z latinščino?

Razne vijesti

NAŠI NA SVESOKOLSKOM SLETU U PRAGU

I ako se nije s raznih razloga moglo ostvariti da na svesokolskom sletu u Pragu učestvuje naša emigracija u većem broju i onako kako se ispočetka zamisljalo, Julijska Krajina je ipak u Pragu bila dostojno zastupana i svratila je na sebe simpatičnu pažnju. Iz Zagreba je bio naime na sletu u Pragu brojno zastupan Sokol III (istarski Sokol). Članice su bile u istarskim i tršćanskim narodnim nošnjama. Istarski Sokoli defilirali su pred Masarykom (defile je trajao preko 4 sata!) pod svojom zastavom na kojoj je bio napis »Istra« i crni flor. Kad su prolazili naši praške ulice su odjekivale od zanosnih poklika Istri. Istra je u Pragu poznata u svojoj tragediji i na očima Čehoslovaka opažale su se suze, kad je prolazila istarska zastava.

INCIDENTI S TALIJANIMA NA PRAŠKOM NOGOMETNOM IGRALIŠTU

Dne 6. jula u Pragu se održala nogometna utakmica između torinskog društva »Juventus« i praške »Slavije«. »Slavija« je bila nadmoćna i vodila je igru sa 3:0 do prvog poluvremena. Talijani su slabo igrali i učinili su neke nekorektnosti.

Kad je sudac Bećanin, Braun, dosudio jedanaesterac protiv Talijana, oni su se toliko revoltirali zbog te odluke suca, da su ga bacili na zemlju i tvorno napali. Sudac je nakon toga ostavio igralište i tek nakon duljeg vremena vratio se je sa pretsjedičnikom čehoslovačkog saveza na teren i nastavio da vodi igru.

Publika, koja je pratila igru i vidila napadaj Talijana na slabog i mladog bečkog suca, provalila je u igralište, da ga zaštititi. Glasnim protestima do kraja igre dala si je oduška, a na koncu je jakim zviždukom ispratila igrače Juventus do njihovih kabina. Publika bi vjerojatno, da nisu Talijani bili od brojne policije zaštićeni i napala igrače.

Ovo je već drugi slučaj, da Talijani ovako istupaju u Pragu, a jedan još teži incident učinili su i u Beču.

Prošle nedjelje imali su češki igrači »Slavije« da igraju u Torinu. No igra nije mogla da se završi, jer je došlo do teških, nečuvenih incidenata. Publika je bila toliko razjarena, da se u svjetskoj štampi pisalo, da je izgledalo na igralištu, kao da je to neka zemlja Zulukafra. Talijanski igrači su čeha kamenjem tukli na igralište. Tukli su ih dapače i rukama i nogama i na svršetku sve se razvilo u bitku. Češki igrači morali su pobjeći u kabine i čvrsto se zatvoriti. Publika je naime htjela da ih linuje. Bilo je na igralištu 30.000 ljudi, a igrača je bilo samo jedanaest! Na sreću su vlasti, jer su se nadale incidentima, poslale na igralište 1500 milicionera, koji su zaštitili Čehoslovake.

IZ DRUŠTVA »ISTRA« — ZAGREB

Naše društvo preselilo se je 1. o. mj. u svoje nove prostorije u Boškovićevoj ul. 40. Nove prostorije otvorene su svakog dana od 8 sati ujutro do 9 sati naveče.

Uredovno vrijeme tajništva je svakoga dana osim nedjelje od 6—8 sati naveče. Umoljavamo članstvo da podmiruje redovito svoju članarinu, jer o njoj ovisi egzistencija društva. Članarina se može uplatiti u uredovno vrijeme u tajništvu ili našem inkasatoru.

Mnogi naši članovi mijenjali su svoje obitavalište, a društvo nisu o tome obavijestili. Njih pozivamo da nam svoju nove adrese jave što prije. — Tajnik.

Na naše su padale ruže kao na nijednu drugu grupu. Naročito je Istranima ostao iz Praga nezaboravan prizor, kad se u jednoj manifestaciji naša zastava nalazila između jugoslavenske i čehoslovačke. To je bilo tako značajno i tako dirljivo, da se ne može zaboraviti. Uopće je Prag za sletskih dana bio divan, ali manifestacije, koje su priredjene na adresu Istre bile su najsimpatičnije i najznačajnije. A i češka štampa s naročitim je naglašavanjem isticala učestvovanje naših na sletu i u povorci i zabilježila je, da su ovacije za Istru bile naročito velike i iskrene. Talijanska štampa je s naročitim bijesom pisala o tim manifestacijama za Istru u Pragu.

DRUŠTVENI SASTANAK BEOGRADSKOG UDRUŽENJA »ISTRA—TRST—GORICA«.

Povodom dopisa: »Velika skupština naših u Beogradu« u posljednjem broju našeg lista, uprava udruženja piše nam:

Udruženje »Istra—Trst—Gorica« u Beogradu, održalo je 26 juna ove godine u prostorijama Jadranske Straže društveni sastanak, a ne glavnu godišnju skupštinu, kako je to u dopisu od 1. jula naznačeno.

Udruženje održava povremeno sastanke na kojima se pored kraćih izvještaja diskutuje po svim pitanjima. Sada smo koristili priliku, da su ovdje bili gg. prof. Vjekoslav Spinčić narod. poslanik i dr. Dinko Trinajstić, senator. Pored označenih bio je prisutan g. dr. Ivan Marija Čok, predsjednik Saveza emigr. Udruženja, g. dr. Mario Krmpotić, predsjednik centralnog odbora i savjetnik ministra Soc. Politike, Josip Krmpotić referent za izbjeglice i drugi. Najprije je predsjednik g. Radikon pozdravio prisutne, te su izvještaje podnijeli, g. Ivo Trinajstić tajnik, g. Ivo Bolonić blagajnik i g. Mohorovićić Josip predsjednik omladinske sekcije. Iza toga govorio je prof. Vjek. Spinčić i g. dr. Dinko Trinajstić, čiji su govori oduševljeno pozdravljeni. G. dr. Ivan Marija Čok govorio je o zadacima Saveza, a dr. Mario Krmpotić o socijalnim prilikama našega naroda u ovoj teškoj ekonomskoj krizi. Još je govorio student omladinac g. Ante Lorencin iznoseći vrline naših gg. Spinčića i Trinajstića.

Po tom je sastanak završen, ali su učesnici još poduze ostali u međusobnom razgovoru. I ovom prilikom zahvaljujemo upravi Jadranske Straže na ustupljenim prostorijama.

LEPA VRTNA PRIREDITEV PRIMORSKE MLADINE

V nedjeljo 3. t. m. je primorska mladina včlanjena u društvi »Tabora« in »Zora« imela svojo vrtno prireditev, ki je privabila mnogo naših rojakov in domačinov na vrt hotela »Tivoli«. Celoten program je izvajalo članstvo »Tabora« in je bil na splošno res lepo podan. Prvi je nastopil mešani pevski zbor, ki je s šaljivo »Vipavsko« dvignil razpoloženje občinstva, nato je zapel še otožno Adamičevo »Vsi so prihajali«. Zgančevo »Dil dudu« in Bajukovo »Devojka je ruže brala«. Pevskim točkam sta sledili dve recitaciji. Člani mandolinističnega odseka so dovršeno zaigrali »Slovenec sem« in »Buči morje adrijsko«. Za ubrano igranje so mandolinisti želj pohvalo, vendar vsled številčno šibkega zbora ni prišlo izvajanje na prostranem vrtu do prave veljave. Društvu bi svetovali, da svoj dobro izvežbani mandolinistični zbor pomnoži in mu tako omogoči večje uspehe. Recitaciji Grudrove pesmi »Glas od doma« je sledil nastop pevkega zbora, ki je lepo in s čustvom odpel Adamičevo »Kaj pa ptički delašo« in »Po vodi plava«. Krasno pesem »Nazaj v plavinski raj« je moral zbor na splošno zahtevano občinstva ponoviti. Pevski zbor je vodil z večjo roko učitelj in pevovodja g. Vinko Rupnik, ki je žel splošno priznanje in pohvalo. Poklonjen mu je bil lep šopek rdečih vrtnic. Na programu je bil še šaljiv prizor s kupletom »Slabi časi«, ki je med prisotnimi vzbudil dobro voljo. Okrog 21 ure je nastopil celoten dramatičen odsek ter v zboru deklamiral Kosovelovo »Bala-dos«. Kot zadnjo točko je dramatični odsek podal živo sliko, ki je predstavljala naše brate, ki še vedno ječe v robstvu iz daljave pripajajo glasovi mandolin, ki igrajo »Buči morje adrijsko«, tiranov bič pa kruto pada po upognjenih hrbtih sužnjev. Ljudstvo je poniženo in oropano vseh pravic, a

Preselenja
uz umjerene cijene i jamstvo šteta obavlja
S. Spitzera naslj.
TRANSPORTNO I OTPREMNIČKO D. D.
Zagreb, Ilica 16. I. Telefon 55-39

ne obupnje, ker trdno veruje v rešitev, v zmago Pravice in Svobode. Mandoline predejo nežno na v srce segajočo »Tamo daleko«. Teško pričakovani dan rešitve se bliža — Svoboda prihaja. Tiran se zruši strti in pobit. Odeji zažari in kvišku splava mogočna pesem »Hej Slovani«. Na prostoru je zavladalo veliko navdušenje in so vsi navzoči peli z nastopajočimi. — Pridni in poštrevolni fantje in dekleta so bili za podane točke nagajeni z dolgotrajnim in prisrčnim ploskanjem. Vršila se razen tega še prosta zabava s šaljivo pošto, srečolovom in plesom. Godba žel. društva »Sloga« je izvajala koncertne in plesne komade.

Društvo je s to prireditvijo ponovno pokazalo svojo veliko agilnost in smisel za pravo delo. V teku komaj poldrugetnega obstoja je doseglo velike uspehe in podalo ob vsaki priliki dokaz, da boče vse svoje sile posveti domovini in trpečim bratom.

Prireditve je potekla v najlepšem redu in smo prepričani, da so prireditelji zadovoljni z moralnim in materialnim uspehom.

ZAHVALA DRUŠTVA »TABORA« IN »ZORE«

Društvi »Tabor« in »Zora« v Ljubljani se zahvalujeta vsem, ki so pripomogli, da je njuna prireditev 3. t. m. v moralnem in materialnem pogledu tako lepo uspela. Iskrena hvala vsem rodbinam, ki so prispevale v denarju ali v naravi, vsem ljubljanskim trgovcem in gostilničarjem, ki so nam z velikim razumevanjem priskočili na pomoč in prispevali za srečolov in vsem, ki so se odzvali našemu vabilu in v tako lepem številu posetili prireditev. Čisto dobiček bo uporabljen izključno za podporo brezposelnim in za zgradbo društvenega prenočišča za brezdomce. Z obljubo, da bomo vodili naš pokret po začrtani poti naprej prosimo vse prijatelje in podpornike, da nam ostanejo še nadalje naklonjeni.

† ING. NAZARIJ PURGER

V ljubljanski bolnici je umrl 2. t. m. po daljši in zavratni bolezni naš mlad rojak ing. Nazarij Purger, rodom iz Kozine v Istri. Težka mu je bila življenska pot, težka kot vsem tistim, ki so izgubili domovino in bili prisiljeni zapustiti svoje najdražje in domače ognjišče. Komaj je dokončal študije in se z upnom pripravljal, da si ustvari trdno eksistenco, ga je prehitela usoda.

Tiho in skromno je bilo od njega zadnje slovo. Pogrebu se je udeležil med drugim tudi »Klub Primork« s predsednico g. Mašo Gromovo in podpredsednico g. županjo Dr. Olgo Pucovo na čelu. G. glavarjeva Žnderšičeva pa je iz ljubeznivosti poskrbela pri Kolu jugosl. sester v Kranju za primeren pogreb. G. prof. dr. Lavo Čermelj se poslovil od njega v imenu sorojakov.

Dragi Nazarij! Pregar si bil z doma in prišel si v svojo drugo domovino z upanjem, da najde vsaj tu mir. Usoda je hotela drugače. Mir si našel šele sedaj, ko ležiš mirno in nezdramno na ljubljanskem polju. Naj ti bo lahka svobodna jugoslovenska zemlja!

SMRT MLADEGA EMIGRANTA V SKOPLJU

V srce mora pač vsakega zaboleti, ko sliši ali čita, da je neizprosna smrt pokosila mlado življenje. Koliko tragike pa je v tem, kadar zavratna smrt ugasi življenje mladeniču v tujini, daleč od svojcev, ko zaman išče božajoče materine roke, ki naj bi mu bila v poslednjo tolažbo, ki naj bi mu zatislila oči in olajšala pot v ono stran. Koliko gorje, kolika tuga za mater, ki ji brzojavka naznani okrutno vest: Tvojega sinčeca ni več...

Tako je bilo z našim Josipom Devetekom, našim najmlajšim članom, ki je komaj prestopil mejo nežne mladosti. Predvčeršnjem je odšel od nas, zato da se nikdar več ne vrne. — Skromen, tihi fant je bil, nad vse pošten in marljiv, ki je toliko ljubil svoj domači kraj in svojce, da je vsakokrat jokal, ko mu je prispelo pismo od matere. Pred tremi leti, komaj nekaj nad osemnajst let star, je moral zapustiti svojo Nabrežino. Nekaj dni prej ga je poklical k sebi župan in ga pozval, da se vpiše v fašjo. Preveč narodne zavesti je bilo v Devetaku, da bi zamogel storiti.

Devetak je župana odločno zavrnil in je kmalu nato raje tvegati življenje ter ponoči srečno prbežal k nam, kjer nam sije luč svobode.

Nedavno je prispel iz Beograda sem v Skopje ter bil kot kamnoredec zaposlen pri gradnji podružnice Narodne Banke. Seveda se je takoj vključil pri našem društvu. Ali kaj kmalu se ga je lotila bolezen, ki ji je žalilob moral podleči... Njegova mati je v kljub silnemu udarcu zbrala še toliko moč in prihitela iz daljne Nabrežine v Skopje — k pogrebu sina-edinca. Nepopisna je njena bol. Ali v skromno tolažbo ji bo zavest, da njen sin ni bil popolnoma zapuščen, zavest, da so mu mnogobrojni prijatelji in znanci tukaj kolikor toliko skušali nadomestovati svojce in ga danes v lepem številu spremili k večnemu počitku. Poslovil se je od njega ob odprtem grobu društveni predsednik dr. Sedmak, čigar besede so izzvale solze v oči tudi onim, ki pok. Devetaka niso osebno poznali. Ostali prijatelji so mu pa v slovo zapeli narodno-nagrobno »Gozdič je že zelen...«. Obrede je izvršil tukajšnji katoliški župnik.

Pogreba se je udeležilo zelo častno število emigrantov iz Julijske Krajine in ostalih članov slovenske kolonije v Skopju.

Društvo »Trst-Gorica-Reka«, ki je oskrbelo pogreb, si šteje v dolžnost, da se pri tej priliki zahvali vsem, ki so se pogreba udeležili in na katerokoli način pomagali lajšati gorje ubogi materi. Izreka posebno za hvalo g. dr. Frankotu Klariču, državnemu pravdniku, ki je dopotoval iz Vranja, in g. Vekoslavu Opašiču, tuk banskemu svetniku, rojaku iz Istre.

APEL NAŠIM EMIGRANTOM — PA TUDI DRUGIM RODOLJUBOM.

(Dopis iz Ljubljane).

Kar je pisala zadnja »Istra« na celi prvi strani, me je pretreslo do dna duše. Ali je zares mogoča toliko brezbriznost naših emigrantov za obstoj edinega glasila? Kaj naj si misli o nas kulturni svet? Pa ne samo o emigrantih, marveč o vseh Jugoslovanih, ki zagrešajo kulturni in narodni greh s tisto opisano brezmejno indolenco napram edinemu glasilu... Vzemite si za zgled Nemce. Izdajajo v Inomestu »Der Südtiroler«, — pa samo pogledajte, kako ga Nemci podpirajo?! Lani je ta list večkrat prinesel zemljevid Nemčije, a črne točke so označale, kje vse po Nemčiji ima list do 10 in kje do 30 naročnikov. Vsa Nemčija je črna takih pikic. Naračunal sem, da je tam nad 45.000 naročnikov. Avstrija in druge države niso tam označene. — Ali Nemci imajo še veliko listov, ki se bavijo skoro izključno z nemško manjšino v Italiji. Poleg tega izhaja ob letu in dan veliko priloznostnih spisov. — In »Andreas Hofer-Kalender« izhaja v veliko tisoč izstih, — tisti koledar, ki je letos objavil krasen spis o naših rojakihi v Julijski krajini pod lepim naslovom »Die Leiden der Julischen Mark«. — Nemški narod je velik, ali tudi mi nismo tako majhni, da bi morala naša vrla »Istra« pisati take jere-mijade, kakor v zadnji številki. Ljubi rojaki: zbršimo to sramoto, popravimo dosedanje malomarnost, — vsi v krog naše »Istre«.

Pa imam še drugo bolečino!

Kaj pa z našimi organizacijami, ki naj bi imele v evidenci vso to našo bolečino tam preko, ki bi skrbale za razne potrebe naših nesrečnežev...? V Ljubljani imamo nekaj organizacij, ki vsaka po svoje lepo delujejo, — ali mimo tega dela je še veliko nalog naše emigracije in ostalega dela naroda, na katere nihče ne misli. Še mnogo mnogo je dela, na katero nihče ne misli, posebno od tedaj ne, odkar je bilo ustavljeno delovanje najboljših naše organizacije pred par leti.

Ko je to delo prenehalo, zdi se, kakor da so se razni naši ljudje oddahnili, češ: hvala Bogu, zdaj mi ni treba ne žrtvovati ne kaj delati! Ako je moralo biti ono delovanje ustavljeno, je trebalo s tem dejstvom primeroma računati, pa tudi obračunati, — menim namreč, da česar ne more delati Peter, naj dela Pavel, — toda kar pustiti vse v nemar... to je naroden greh. Kje je pa rečeno, da mora vse delo izvršiti Peter, ki je na smrtni postelji ali je umrl? —

Kdo pa pravi, da mora biti kako društvo pri nas — večno? Ako jedno preneha iz kakršnega koli razloga, pa si napravimo drugo, kaj za to, — bodimo vendar močnejši, ki ne vržejo tako kmalu puško v koruzo.

Skratka: v Ljubljani potrebujemo organizacijo, kakoršno smo že imeli, — in ako so nekateri danes nemogoči pri takem delovanju, pa se sprijaznimo s tem dejstvom in — postavimo druge pod drugim imenom, a naše delo naj gre nemoteno naprej. Tako pa, kakor je Ljubljana v tem pogledu zanemarila svojo dolžnost, je žalosten znak naše zrelosti in močnatosti. Veliki narodni interesi ne smejo trpeti, zato apelujem na naše zavedne rojake, pa naj so to emigranti ali — rodoljubi, da zamujeno čim prej popravimo. V kratkem se mogoče oglašimo s konkretnimi predlogi. Bodite pripravljeni na odziv!

Gorski Nihilist.

MANJŠINE V EVROPI.

Po Morocutti-jevi statistiki (Europa und die völkischen Minderheiten) je v Evropi 30.044.000 prebivalcev, ki so narodne manjšine; »Reichspost« (25. I. 1932.) pa piše, da jih je preko 40.000.000. (Mos).

SPOR U CENTRALNOM ODBORU JUGOSLOVENSKE MATICE.

Dne 3. jula na vanrednoj glavnoj skupštinji Jugoslovenske Matice u Beogradu prisutni su bili, pored članova središnjeg odbora iz Beograda, četiri delegata banovinskog odbora iz Zagreba i 4 delegata banovinskog odbora iz Splita na čelu sa odnosnim pretsjednicima i podpretsjednicima odbora. Nakon otvaranja sjednice jedan od delegata pročitao je ovaj prelog:

»Kako od godine 1927. nije bila sazvana nikakova redovita glavna skupština središnjeg odbora Jugoslovenske Matice, kako to propisuju čl. 18 društvenih pravila i čl. 15 pravilnika, na kojoj je morao: 1. središnji odbor J. M. podnijeti izvještaj o svome cjelokupnom radu i radu sekretara, blagajnika pročelnika sekcija; 2. birati novi središnji odbor na dvije godine, pri čemu naglašujemo da od lica izabranih u središnji odbor J. M. na glavnoj skupštini dana 20. novembra 1927. nema u sadašnjem središnjem odboru niti jednog osim g. Živana Rankovića, delegata banovinskih odbora J. M. traže da na današnju glavnu skupštinu dodju na dnevni red:

a) izvještaj o cjelokupnom radu središnjeg odbora J. M. s detaljnim izvještajima tajnika, blagajnika, pročelnika sekcija i revizora, b) biranje novog središnjeg odbora J. M. za dvije godine dana, a to tim više što su banovinski odbori J. M. u Splitu i Zagrebu taj predlog blagovremeno pismeno podnesli središnjem odboru J. M., kako to propisuju čl. 15 pravilnika.

Tokom čitanja ovoga predloga nastala je velika buka podržavana od članova središnjeg odbora iz Beograda, a naročito od

pretsjednika J. M. Živana Rankovića, koji je dotičnom delegatu konačno oduzeo riječ. Na to jedan drugi delegat pročitao je slijedeću izjavu:

»Delegati banovinskih odbora J. M. u Splitu i Zagrebu sakupljeni na vanrednoj glavnoj skupštini središnjeg odbora J. M. u Beogradu održanoj 3. jula 1927. izjavljuju: 1. Kako središnji odbor J. M. nije od godine 1927. sazivao nikakve redovne glavne skupštine ma da društvena pravila i pravilnik propisuju, da se takve skupštine drže svake druge godine, na kojim se skupštinama mora pretrasti cjelokupni rad središnjeg odbora i pojedinih njegovih organa, a naročito blagajnički izvještaj, popraćen referatom revizora; 2. kako su u sadašnjem središnjem odboru J. M. osim pretsjednika sama lica kooptirana, a ne izabrana na glavnim skupštinama, što se očito protivi duhu i smislu pravila i pravilnika udruženja; 3. s razloga što središnji odbor J. M. nije prihvatio na današnjoj glavnoj skupštini od delegata banovinskih odbora J. M. u Splitu i Zagrebu u smislu pravilnika blagovremeno postavljene predloge, da se konačno već jednom udovolji pravilima te da se na današnjoj glavnoj skupštini stave na pretrast: a) izvještaj o cjelokupnom radu središnjeg odbora J. M. s detaljnim izvještajima tajnika, blagajnika, pročelnika sekcija i revizora; b) bira novi središnji odbor J. M. na dvije godine;

konstatuje da je svaka dalja suradnja sa središnjim odborom J. M. nemoguća, pa napuštaju današnju skupštinu a prepuštaju konačnu riječ banovinskim odborima u Splitu i Zagrebu.

Nakon ove izjave delegati banovinskih odbora iz Splita i Zagreba napustili su skupštinu.

DOBROTVORI JUGOSLOVENSKE MATICE PRIGODOM PROSLAVE DESETGODISNJICE.

Crmomelj. Uprava škole u Crnomelju sabrala je din 69.— Po 6 din: Kren Katlica, Darovall su: Po 3 din. Stojzer Franjo. Po 2 din. Herman Leopold, Ahadić Vanica, Malnerić Nikola, Rajner Anton, Plut Danica, Kvas Miljeva, Plut Zofka, Kolbezen Leopold, Stariha Janko. Po 2.50 din. Eurlan Stanka. Po 3.25 din. Hubelj Jože. Po 1.50 din. Junko Antonija, Doltar Fančka. Po 1 din. Sestina Miloš, Lenčec Radislav, Doltar Alojz, Gašparić Miel, Butala Ana, Grabek Egidij, Ilenić Katrina, Grdiša Janko, Franceskin Hilarij, Kuzma Marija, Drnovšek Alojzij, Jerman Rudolf, Klobučar Anton, Janković Niko, Mišica Antonija, Veselić Marija, Majerle Marija, Kmetić Marija, Kramarić Radoš, Fabjan Veljko, Fabjan Vinko, Milek Ana, Furlić Dragica, Šterk Karel, Tašić Pepica. Po 50 para: Turk Silvestar, Zumić Katlica, Küsel Ljerka, German Miran, Kocjan Janez, Klence Vida, Tašić Amalija, Janez Starinka, Stefančić Jože, Jerman Leopold, Kuzma Katlica. Po 75 para: Kocjan Pepca, Kure Rozalija.

Naša kulturna kronika

»MLADOST-BALKAN« I ISTARSKA PJSMA.

Na nedavnom koncertu odličnog zagrebačkog muškog zbora »Mladost-Balkan« u Glazbenom zavodu na kojem je izveden program savremenih jugoslovenskih kompozitora, otpjevane su i dvije pjesme istarskog kompozitora Ivana Matetića-Ronigova. Bilo vavak veselo i Cviće mi polje pokrilo. Isti program izveo je zbor »Mladost-Balkan« na svojem reprezentativnom koncertu prigodom Svesokolskog sleta u Pragu. Na taj način je istarska pjesma posredstvom ovog odličnog studentskog zbora došla do svog izražaja i uvažanja u Jugoslaviji i pred vanjskim muzičkim svijetom.

SMRT KIPARA RENDIĆA.

Kako su dnevne novine javile u Splitu je nedavno (29. VI.) umro u dubokoj starosti od 83 godine veliki kipar Ivan Rendić. Pokojni Ivan Rendić rodom je iz Supetra na otoku Braču. Studirao je kiparstvo dulje vremena u Italiji, u Veneciji i u Firenci. Za svoga života izradio je mnoštvo kiparskih radova od kojih su mu najpoznatija djela u Zagrebu (Preradovićev spomenik, Andrije Kačića u Zagrebu i u Makarskoj, porsje Starčevića u Šestini, kip na Preradovićevom grobu na Mirogoju i t. d.) Njegovu smrt bilježimo zato, jer je pokojni Rendić duli niz godina prije je rata prebivao na Rijeci i u Trstu, gdje je bio poznat ne samo kao cijenjen umjetnik nego i radi svog vedrog karaktera i veseloga temperamenta. Trst je poznavao pok

Ivana Rendića kao izvrsnog profesora trščanske obrtne škole i kao kipara koji je izradio nekoliko spomenika najljepših na trščanskom groblju. Njegovi sinovi Dunav i Velebit radili su u Trstu kao slikari. Velebit je bio poznat kao kolorist, a Dunav, stariji sin ukraasio je nekoliko crkava u trščanskoj okolici. Kroz nekoje vrijeme radio je kao scenograf trščanskog kazališta. — Zadnje vrijeme proživio je Ivan Rendić u siromaštvu i prilično zaboravljen.

(a. r.)

»ISTARSKA ENCIKLOPEDIJA«

Pod tim naslovom donosi zagrebački »Jutarnji List« opširan i vrlo dobar prikaz knjige »Nezaboravna naša Istra«, koju smo mi u posljednjem broju u kratko objavili. Vrlo povoljnu kritiku u »Jutarnjem Listu« napisao je glavni urednik tog lista i poznati kritičar i književnik Josip Horvat.

»SIGMA« NAKLADNO PODUZEĆE U GORICI

(Piazza Nicolo Tommaseo 29) izdaje knjige na slovenskom jeziku. Sad je u toj nakladi izišao roman pod naslovom »Janez Zbogare«, koji je fracuski napisao Charles Nodier, a preveo na slovenski Fr. Robar. U romanu francuski pisac opisuje događaje, koji su se događali oko Trsta, a glavno je mjesto Devinski grad. Pisac je naime početkom 19 stoljeća živio u Trstu.

Mali oglasnik »ISTRA«

PALACA NA JELACIO TRGU — sjeverna strana tik ugla sa više trgovačkih lokala — poslovnih prostorija i stanova — prodajem na bazi 7% čistih potrebnih u gotovom oko 12.000.000.— Dinara, po bliže agencija »Argus«, Zagreb, Boškovićeve ul. br. 6, I. kat.

INDUSTRIJSKI OBJEKAT NA ZAVRTNICI, plin, elektrika, voda i kanalizacija provedena, prodaje se ili iznajmljuje — podesno za svaku laku industriju, skladišta ili slično — po bliže agencija »Argus«, Zagreb, Boškovićeve ul. br. 6, I. kat.

3 LIJEPA GRADILIŠTA na Sajmishnoj ulici sa frontom 17.50 met. 18 i ugao 17x18 met. prodaje agencija »Argus«, Zagreb, Boškovićeve ul. br. 6, I. kat.

KRASNU VILU sa 3 gospodska stana sa najmodernijim komforom — prekrasnim velikim vrtom — voćnjakom, vodoskokom i t. d. prodajem za cca Din. 1.600.000.— »Argus«, Zagreb, Boškovićeve ul. br. 6, I. kat. Reg. br. 1190-1201.

KRASNO GRADILIŠTE tik Langovog trga oko 200 čet. hvati za gradnju vile prodajem a Dinara 2.000.— 1 čet. hvat, — po bliže agencija »Argus«, Zagreb, Boškovićeve ul. br. 6, I. kat.

GRADILIŠTA u blizini Samoborskog kolodvora u površini od 60—100 čet. hvati prodaje se, prima se jedan dio uložnice Prve hrvatske štedionice, — po bliže agencija »Argus«, Zagreb, Boškovićeve ul. br. 6, I. kat.

KRASNU VILU U TUSKANCU nova sa 7 lijepih i velikih soba, hall i sav najmoderniji komfor — oko 3000 čet. hvati parka i vrta, voćnjaka i vinograda — prodaje se vrlo povoljno — po bliže agencija »Argus«, Zagreb, Boškovićeve ul. br. 6, I. kat. (2142-142).

GRADILIŠTA nedaleko bolnice milosrdnih setara oko 220 čet. hvati 16 metara ulične fronte — prodaje za cca Dinara 130.000.— po bliže agencija »Argus«, Zagreb, Boškovićeve ul. br. 8, I. kat. (2169).

INDUSTRIJSKI OBJEKAT sa vrlo masivnim tvorničkim zgradama i vel. zemljištem oko 2000 čet. hvati, industrijski kolosjek — prodajem vrlo povoljno, po bliže agencija »Argus«, Zagreb, Boškovićeve ul. br. 6, I. kat.

PALACA NA JELACIO TRGU — sjeverna strana tik ugla sa više trgovačkih lokala, poslovnih prostorija i stanova, prodajem na bazi 7% čistih, potrebno u gotovom oko Dinara 12.000.000.—, po bliže agencija »Argus«, Zagreb, Boškovićeve ul. br. 6, I. kat (2167-191).

Ig. Breznikar

Trgovina kave i čaja
Vlastita elektropržiona i
elektromlin za mljevenje
Zagreb, Illica broj 65.
Telefon 7657

REZERVIRANO

za veletrgovinu papirom i ljepenkom

LA VOSLA V STEINER,
ZAGREB

KUĆANSKI TJEDAN

ZA KUHINJU:

PORCULAN:

	Dinara
Bijela keks-doza, fini porculan	5.—
Duboki ili plitki tanjur, feston	5.—
Desert-tanjur	3.—
Stalak za voće, porculan	7.—
Garnitura za zajuttrak: plata, šalica i stalak za laja	8.—
Četverouglasta zdjela za šalatu	7.—
Šalica sa tanjur, za bijelu kavu	3.—
Šalica sa tanjur, za crnu kavu	2.—
Šalica sa tanjurom sa plavim obrubom i zlatnim ornament.	5.—
Dvostruki laki duboki ili plitki tanjur 21 cm.	4.50
Dvostruki laki desert tanjur, 19 centimetara	4.—
Kanta za čaj	8.—
Kanta za čaj za 6 osoba	12.—
Zdjela za juhu sa poklopcem, za 6 osoba	20.—
Ovalni tanjuri vel. 32 cm	10.—
Ovalni tanjuri vel. 37 cm	15.—
Ovalni tanjuri vel. 42 cm	20.—
Garnitura za kavu u žutkastoj boji, za 6 osoba	30.—
Garnitura za kolače, 7 dijelova za 6 osoba	30.—
Zdjela za varivo	12.—
Garnitura za kavu sa lijepim dekorom za 6 osoba	78.—
Garnitura za crnu kavu sa lijepim dekorom za 6 osoba	55.—
Jedaća garnitura sa 26 dijelova, sa lijepim dekorom za 6 osoba	315.—
Keks doza u lijepom dekoru	18.—

STAKLO:

	Dinara
Stalak za voće ili kolače	10.—
Stalak za voće ili kolače niski	7.—
Zdjela za kompot sa 3 predjela	10.—
Plata za liker-garnituru	8.—
Tanjur za kompot	2.50
Tanjur za kolače 24 cm.	12.—
Garnitura za liker, za 6 osoba u roza, zelenoj i plavoj boji	42.—
Garnitura za kolače ili kompot, u roza, zelenoj i plavoj boji	30.—
Plata za tortu iz kamenice, sa poniklovanim obrubom	30.—

DRVENA ROBA:

	Dinara
Stelaža za smučnicu, visina 100 centimetara	85.—
Stol za kuhinju, bijelo lakiran	105.—
Kuhinjski stolac, bijelo lakiran	35.—
Kompletna kuhinja: kredenc, stol i dva stolca ukupno	850.—

SUDJE OD EMAJLA:

	Dinara
Umivaonik vel. 40 cm	15.—
Vedrica (amper) 26 cm	18.—
Vedrica (amper) 28 cm	20.—
Škal za vodu 35 cm	30.—
Škal za vodu 40 cm	34.—
Lonac od ¼ litre	4.50
Lonac od 1 litre	5.—
Lonac od 1½ litre	6.—
Lonac od 2 litre	8.—
Lonac od 3 litre	10.—
Lonac od 4 litre	12.—
Serpa ¼ litre	4.50
Serpa 1 litre	5.—
Serpa 2 litre	8.—
Serpa 2½ litre	9.—
Serpa 3 litre	10.—
Serpa 4 litre	12.—
Košarica za kruh, bijelo email.	10.—
Tava za prženje, 18 cm.	5.—
Tava za prženje, 20 cm.	6.—
Vrč od 1½ litre	11.—
Seljačka zdjela 18 cm.	5.—
Seljačka zdjela 20 cm.	6.—
Seljačka zdjela 22 cm.	7.—
Tava za mlječenje 1 lit.	6.—
Tava za mlječenje 1½ lit.	8.—
Tepsija 32 cm.	16.—
Tepsija 34 cm.	17.50

Zdjela za pranje sudja 34 cm.	20.—
Zdjela za pranje sudja 36 cm.	23.—
Zdjela za pranje sudja 40 cm.	26.—
Šalica za kavu	2.50
Grabilica	2.50

SUPERIOR POLUTEŠKO SUDJE, CRVENO SMEDJE:

	Dinara
Lonac (šerpa) 1 lit.	6.—
Lonac 1½ lit.	8.—
Lonac 2 litre	10.—
Lonac 3 litre	12.—
Lonac 4 litre	15.—
Lonac 5 litara	17.—
Tava za mlječenje 1 lit.	7.—
Tava za mlječenje 1½ lit.	10.—
Tava za palačinke 20 cm.	7.—
Tava za palačinke 22 cm.	8.—
Tepsija 32 cm.	20.—
Tepsija 34 cm.	22.—
Tepsija 36 cm.	25.—
Tepsija 38 cm.	27.—
Aluminij lonac ili šerpa, od 1½ litre	23.—
Termos boca od ½ litre	17.—
Termos boca od ¾ litre	26.—

KUHINJSKI PRIBOR:

Okrugao ribež iz bijelog lima	2.50
Kalup za kolače, oblik raka, 22 cm	5.—
Kalup za dunje, oblik školjke, 22 cm	5.—
Kalup za kolače, oblik ribe, 25 cm	5.—
Tucalo (špirala) za snijeg	2.—
12 kom. kalupa za kolače, na karti	7.—
Preša za krumpir	10.—
Jedala sa drvenim drškom, par	5.—
Jedala polirana	8.—
Žlica pokostrena	2.50
Pasta za pod, kutija	10.—
»Cistol« za čišćenje kovina	5.—
Prvorazredno električno glačalo sa garancijom, (težina 3½ kg)	124.—

ZA STAN:

	Dinara
Čipkasta vitraža 55—65 cm	10.—
Čipkasta vitraža po metru, širina 55 cm	10.—
Zastor po metru šir. 90 cm	10.—
Madras tkivo za zastore i vitraže šir. 55 cm po metru	10.—
10 metara špage za rolete	5.—
8 kvačica za zastore	5.—
1 ostatak čipkaste vitraže 50—90	5.—
Otirač iz trstike 30×50	10.—
Zidni sag, imit. voštanog platna 60×90	10.—
Sag iz špage u bojama, šir. 50 cm, po metru	15.—
Sag iz špage sa zelenom ili crvenom bordurom, šir. 60 cm metar	20.—
Otirač iz pletenog kokosa, zel. ili crv. bordurom vel. 30×50	20.—
Slamnjača sa plavom bordurom vel. 110×190	25.—
Japanska slama za kupaone 60×120 cm	25.—
Tiger pokrivač	35.—
Švicarski markizet za zastore bijel ili ekri širine 100 cm, met. 115 cm, met. 150 cm, met. 20.—	12.—
Bosansko platno za zastore, met. 4.50	6.—
Žutica molino šir. 65 cm, met. 4.50	16.—
Platno za plahite, bijelo, šir. 146 cm, metar	24.—
Platno za prevlake, šir. 170 cm, metar	12.—
Žutica za plahite, 144 cm, met. 5.—	5.—
Šifon za rublje, metar	5.—

Gradl za muške gaće, metar	10.—
Pamučni ručnici bijeli, po metru	6.—
Inlet za jastučiće, metar	10.—
Stolnjaci bijeli, 120 cm, po met.	15.—
Stolnjaci šar. 120×120 cm, kom.	25.—
Ubrusi komad	5.—
Pamučne krpe za sudje	3.—
Pamučne krpe za prašinu	3.—
Pamučne krpe za laštenje podova	5.—
Desert ubrusi iz damasta u boj.	2.50
Končane čipke ili umetak za zastor, šir. 10—12 cm	5.—
Bijeli ažur rupčić, 24 cm, kom.	1.—
Batist rupčić sa čipkom, kom.	2.—
Krep ručnik sa resama, 45×110 cm	5.—
Frotir ručnik sa bordurom 40×95 cm	10.—
Frotir ručnik sa bordurom 45×100 cm	16.—
Frotir ručnik sa bordurom 50×100 cm	20.—
Plahita iz žutice zarubljena 145×200 cm	25.—
Punjeni jastuk sa kokošjim perjem 39×50 cm	13.—
Punjeni jastuk sa kokošjim perjem 59×77 cm	30.—
Kokoške perje sitno, 1 kg šareno	10.—
2 komada sapuna za pranje ½ kg	5.—
3 komada sapuna od badema	10.—
2 komada sapuna od bora	5.—
2 komada paste za cipele	5.—
1 deci kolonjske vode	8.—
Kefica za zube	3.50
Pasta za zube	4.—

ZA DAMU:

	Dinara
Rumba kape iz pustene tkanine, ukrašene točkicama u raznim bojama osim bijele	14.—
Šeširi razne vrsti u raznim bojama, za dame	25.—
Laneni šeširi sa širokim obodom, bijeli ili drap, za djecu	24.—
Švicarski popelin i tusor u svim bojama za žensko rublje i pižame, metar	12.—
Engleski special-batist u svim bojama za žensko rublje, met.	9.—
Poludelen i batist za haljine po metru počam od	7.—
Poludelen najmodernije desene, postojan u pranju, met.	9.—
Rips, u modernim desenima, met.	12.—
Engleski markizet u modernim šarenim uzorcima, 95 cm šir. metar	15.—
Taske za dame, iz voštanog platna, sa zrcalom, raz. boje, vel. 22 cm	20.—
Svilene Flor-čarape u svim bojama, bez griške, par	10.—
Prave Karlsbadske, ljetne končane ženske rukavice, raz. boje, par	12.—
Svileni ženski triko-kombine sa prekrasnim čipkama, raz. boje, duljina 85, 90 i 95	35.—
Papučice iz pletenog pusta, par	14.—
Platnene cipele sa gumenim potplatom, bijele, crne ili sive broj 35—41	38.—
Kreton-haljina, kimono fazona, razni fazoni	28.—
Lijepa haljina iz rips-lajnena u sport fazoni	76.—
Haljinasta pregača iz glota	32.—
Haljina pregača iz glota	32.—
Ženska polupregača iz plavotiska	14.—
Ženska bijela polupregača iz šifona, ažurom	20.—
Ženska pregača sa naramenicama iz šifona, vezivom	10.—
Ženska pregača iz glota sa naramenicama, paspulom	25.—

Kape za kuharice, iz šifona, ažurom i čipkom	7.—
Ženska pregača sa naramenicama iz plavotiska	12.—
Ženska kombine podsuknja u boji iz batista, ažurom i vez. uzorcima	24.—
Ženska noćna košulja, iz batista u boji, ažurom i vez. uzorcima	30.—

ZA GOSPODINA:

	Dinara
Muške čarape, pastel boja, par	3.—
Muške čarape iz umjetne svile, par	5.—
Muške čarape končane, u lijepim desenima, par	9.—
Muška košulja iz šifona, sa šarenim prsima iz zefira	25.—
Kratke gaće iz dobrog gradla	22.—
Muški šeširi iz pusta u raznim bojama	30.—
Kišobran, muški iz dobrog glota	30.—
Platnene cipele sa gumenim potplatom bijele, crne ili sive do broja 35	38.—
broj 42—46	46.—
Putni kovčeg iz imit. Vulkan fibra vel. 40 cm	52.—
50 cm	65.—
55 cm	72.—
60 cm	78.—
Weekend-kovčeg 20 cm	12.—
25 cm	15.—
30 cm	17.—
40 cm	22.—

ZA DIJETE:

	Dinara
Dječje triko-majice u crvenoj i drap boji, vel. 4	7.—
vel. 6	8.—
vel. 8	9.—
vel. 10	10.—
vel. 12	11.—
vel. 14	12.—
vel. 16	13.—
Platnene cipele sa gumenim potplatom bijele, crne ili sive, vel. 24—28	24.—
vel. 28—34	30.—
vel. 35—41	38.—
Teksana dječja cipela, smedja vel. 20—25	18.—
vel. 26—30	27.—
Dječje platnene hlačiće za 3—5 god.	20.—
6—8 god.	25.—
9—12 god.	30.—
Kantica za pijesak	6.—
Kantica za vodu	8.—
Vrtin alat komad	10.—
Lopta za vodu	15.—
Dječja lutkica, komad	5.—

BUFFET:

Tvornica suhomesnate robe:	
M. Mokrović: 1 par hrenovki sa kruhom	1.—
Restauracija Novi Zagreb:	
Čaša piva	2.—
Čaša vina	1.—

Priznajemo si pravo po količini ograničene prodaje. Ove cijene vrijede samo tako dugo, dok traje zaloha oglašene robe, za vrijeme ove priredbe.

Kastner & Ohle
Zagreb.

OTPREMA ROBE IZVAN ZAGREBA:
Želeći omogućiti svima nabavu robe uz tako niske cijene, molimo mušterije izvan Zagreba neka pravodobno naručuju jer se vezemo ovom ponudom samo tako dugo, dok zaloha traje. Robu razaslijeemo pouzecom.